

В производстве Нюрбинского межрайонного Следственного отдела СУ СК России по РС(Я) находится материал проверки по факту безвестного исчезновения

Просим сообщить

Иванова Родислава Никитича, 29.05.1997 года рождения, который 30.09.2016 г. около 13 часов 30 минут ушел из своего дома, расположенного в г.Нюрба Нюрбинского района РС(Я), и до настоящего времени его местонахождение неизвестно.

Данные о личности пропавшего: Иванов Родислав Никитич, 29.05.1997 года рождения, уроженец с.Нюрбачан Нюрбинского района РС(Я).

В момент ухода из дома был одет: пуховик темного цвета с по-

лосками белого цвета, джинсовые брюки черного цвета, кроссовки белого цвета.

Просим всех, кто располагает информацией о возможном местонахождении Иванова Р.Н., незамедлительно сообщить об этом в дежурную часть ОМВД РФ по Нюрбинскому району по телефону "02" или 2-07-15, либо в Нюрбинский МСО по номерам 2-35-98, 2-20-50, 2-30-33.

Нюрбинский МСО СУ СК России по РС(Я).

Приглашаем на семинар

Информационно-консалтинговая фирма "Эксперт-М" проводит для руководителей, главных бухгалтеров, бухгалтеров государственных учреждений семинар-консультацию на тему "Ведение финансово-хозяйственной деятельности в государственных учреждениях".

Программа семинара:

1. Новое в бухгалтерском учете.
2. Заработная плата. Пособие по временной нетрудоспособности (переход на прямые выплаты). НДФЛ.
3. Проезд в отпуск. Командировочные расходы.
4. Страховые взносы (изменения).
5. Общие вопросы по проведению внутреннего контроля. Консультации по подготовке к внешне-

му контролю.

Время проведения: 14 ноября 2016 г. с 10 ч. 00 до 13 ч. 00 м.

Регистрация участников с 9 ч. 30 м.

Стоимость участия в семинаре-консультации - 1500,00 руб.

Место проведения: Здание Бизнес-инкубатора, г. Нюрба, ул. Ст.Васильева, 75.

Заявки принимаются с 7 ноября по 12 ноября 2016 г. Контакт. тел. 89148281586, 89142213954. Электр. почта: constmd@mail.ru, тел.факс (4112) 21-08-69.

Семинар ведет консультант с опытом работы в бюджетной сфере более 20 лет.

Нюрбинский Бизнес-инкубатор.

Объявление

Объявляется набор слушателей для профессиональной подготовки водителей категории "В" на базе техникума. Запись по телефону: 2-32-81.

пристройдаах, сана туттулла илик муннар кыраабыл (мини тракторга). Тел. 3-34-02, 8-914-108-27-08.

3 хостоох т/х мас дьибэз иккис этээскэ квартира, Энергетик кварталга, сыаната 2 мөл. 800 тыһ. солк. 8-924-460-18-01.

Нюрба куорат киинигэр Ленин уулуссаба 3 хостоох ч/б квартираны 1250 тыһ. солк. 8-914-280-21-02, 8-924-877-80-34.

Нюрба куорат Титова уулуссаба 4 хостоох т/х квартираны 1800 тыһ. солк. 8-914-262-70-00.

Нюрба киинигэр 3 хостоох ч/б ичигэс квартира мас дьибэз, чуумпу соседтардаах, докумуона бэлэм. Тел. 2-39-01, 8-914-100-95-50.

Балабан ыйга уонна алтынны ыйдарга ситэри бупсун кыһыл уонна арабас помидордары, аджиканы атылыбын. 8-914-102-59-76.

УАЗ фургон 2005 с., карбюратор, торг. 8-914-301-28-24.

Киэн иэннээх 3-с хостоох кв.-ра, т/х, балконнаах, стеклопакет, мизбэллээх, кв.Энергетик, 2-с этээс. 8-984-101-77-28, 8-914-301-28-24.

Чапандаабы кирпиччэ 1 шт. - 25 солк. 8-962-733-42-39, 3-62-27.

3-хфазнай циркулярка уонна циркулярка комплект валын. 8-914-100-31-84.

Нюрба к. киинигэр 3 хостоох т/х квартираны, сана өрөмүөннээх, кыһын сылаас, таас дьибэ. Сыаната 2 700 тыһ. солк. 8-984-108-67-04.

1997 с. Мицубиси Паджеро, 1996 с., үчүгэй туруктаах, лебедкалаах УАЗ-тент, Логосол М-7 мини-пилорама. 8-914-268-11-03, 8-914-234-98-55.

Ямаха-40 водомету эбэтэр пилотматериалга атастаһабын. 8-914-225-23-01.

Кииннэ туран сана 2 этээстээх, т/х дьибэз 2 хостоох ичигэс, киэн, сырдык квартираны. Д/с, оскуола чугас, рейсовый автобус сылдьар. 8-914-103-14-06.

Көһөн барар буолан, СМУ-га таас дьибэз 1 хостоох т/х, сырдык, сылаас, косметическай ремонтнаах, мизбэллээх квартираны. 8-924-869-04-94.

Сана хортуска. 8-914-236-47-46. Чааһынай гаражтаах, т/х дьибэ, 103 кв.м., 2007 с. тутуу, Нюрба киинигэр. 8-914-262-47-55.

Г/п Королла 2000 с. чэпчэки сыанаба. 8-914-262-47-55.

Уу сылытар. 8-914-262-47-55. Антоновкаба 78 кв.м., киинтэн иттиилээх, иһигэр автотомнай оһоһтоох, хаһаайыстыбаннай тутуулардаах дьибэ. Ты

хаһаайыстыбатынан дьарыктанын баалаах дьонго Нюрбачаанга сир уучаастаа баар. 18 суотай, эргэ дьибэлээх. Таһырдыттан кириэр аан атыыланар, холуодаалаах комплект, дермантин бурөһүннээх. Оболооох ыанар эдэр ынах атыыланар. 8-924-868-82-30.

Бэс лафет 200 шт., 1 шт. - 1500 солк. 8-967-912-16-30.

Дьюкускай к. малосеймейка кв.-ра атылыбыт. 1 мөл. 850 тыһ. 8-914-225-60-55.

Toyota Surf 1999 с. атыыланар, сыаната 350 т.р. 8-914-113-56-57.

Чааһынай дьибэ атыыланар 81.70 кв.м. иэннээх, улаайбата 1813 кв.м. иэннээх, баанньыктаах, гаражтаах. Киин оттукка холбонуохха сөп. 8-962-738-07-03.

Гранитнай завод оройуонугар 3-с хостоох т/х кв.-ра атыыланар. Обуруоттаах, кладовкалардаах, 42 кв.м. таас гаражтаах, докууоннара ситэри. 8-914-823-16-91, 8-924-596-98-11.

Үчүгэй туруктаах прихожка сырдык өнгөөх (2,06x2,54x0,42 см.) удамыр сыанаба, 2 сизкиллэ 120x35 см., 57x42 см., обуруокка туттуллар тэриллэр: лаппаахы, атырдыах, сүгэ, лом удамыр сыанаба, буруус, хаптаһын уокка оттуллар, пластиковый уолок 2 шт. 3 м. (40x40). 8-914-286-36-63.

Энергетик №75 таас дьибэз 2 хостоох (58 кв.м.) квартираны. 8-914-115-17-08.

Нюрбачаанга эргэ дьибэлээх сир уучаастаа 2 га. 8-924-460-17-99.

Тойота Платц а/м, двиг. 1SZ, наһаа экономичнай, сигналкаалаах, автозапусктаах, литые, массивна олу үчүгэй туруктаах. 8-914-232-41-92, 8-964-425-62-08.

1 хостоох т/х, күн өттүгэр туран, 2 этээс, таһыгар 2 №-дээх оскуола, д/сад, рыноктар, маһаһынар, торг. 8-967-914-22-53, 8-964-415-38-75.

Ичигэс кунгалаах ыраах айанга сылдьар дизельнай УРАЛ-375 массивнаа чэпчэки сыанаба. 8-984-108-33-40.

Исеки-21 фрезалаах мини-тракторы, сыаната 500 тыһ. солк. 8-914-276-46-56.

Нюрба куорат киинигэр туран, 2 хостоох, иккис этээс сылаас, балконнаах квартираны. 8-984-103-37-18.

Өнөлөр

Водовоз өнөтүн туһанын Нюрба, Убайан, Ыраах Убайан, Антоновка. Бочка - 150 солк., 2 бочкаттан сабалаан - 100 солк. 8-914-230-83-95, 8-968-156-38-62.

Дружба сыабын уонна кыптый сытылыбын. 8-914-285-93-07.

Сүһөхтэр, кулгаах ыарыыларын эмтибин. 8-914-285-93-07.

Махтананыт

Таптыыр кэргэним, аҕабит, эһэбит, Убайан олохтооҕо АРХИПОВ Эрнст Семенович 61 сааһыгар ыарахан ыарыттан бу орто дойдуттан барбыта сэтгннн 5 күнүгэр 40 хонугун туолла. Ыар күммүтүгэр бары өтүнөн өйөөбүл буолбут, көмөлөспүт, тиһэх суолугар атаарсыбыт чугас дьоммутугар, аймактарытыгар, табаарыстарытыгар уонна биригэ үөрэммит одноклассниктарыгар, ДЕЗ-гэ биригэ үлээбэбит кыргыттарыгар улаханник махтанатыт.

Үтүө дьоммут этэннэ буолун, үлэбитигэр, олоххутугар ситиһини, бары үчүгэйи, сырдыгы баҕарабыт.

Кэргэнэ, уолаттара, кыһа, сизэнэрэ, кийиитэ.

<p>"Октябрьская нэһилиэк" МТ дьаһалтата Октябрьская нэһилиэк Бочуоттаах олохтооҕо, үлэ тыыл бэтэрээнэ</p> <p>ИННОКЕНТЬЕВА Екатерина Константиновна</p> <p>күн сириттэн туораабытынан оболоругар, сизэнэригэр, хос сизэнэригэр, чугас аймактарыгар диринг кутурбаммытын тирээбэбит.</p>	<p>Ытыктыыр күндү убайыт, табаарыспыт</p> <p>КУЗЬМИН Ариан Семенович</p> <p>ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан кэргэнигэр, оболоругар, сизэнэригэр, хос сизэнэригэр, бары аймактарыгар диринг кутурбаммытын тирээбэбит.</p> <p>Нюрбаттан аймактара Афанасий Капитонович Семенов, киин дьибэ кэргэттэрэ.</p>
<p>Күндү тапталлаах ийэбит, эбэбит, хос эбэбит</p> <p>СТЕПАНОВА Мария Васильевна</p> <p>ыалдьан күн сириттэн туораабытын туһунан диринг кутурбаммытын тирээбэбит.</p> <p>Оболоро, сизэнэрэ, хос сизэнэрэ, күтүөттэрэ.</p>	<p>Күндүтүк саныыр, ытыктыыр, убаастыыр доборум, өр сыллара үрдүк таһаарылаахтык, үтүө суобастаахтык суоппарынан үлээбэбит табаарыһым</p> <p>КУЗЬМИН Ариан Семенович</p> <p>ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан оболоругар, чугас дьонугар диринг кутурбаммын тирээбэбит.</p> <p>Иванов Михаил Иванович.</p>
<p>Обону тула өттүнэн сайыннарар киин "Кэскил" оҕо уһуйааныгар өр сыллара үтүө суобастаахтык үлээбэбит ветераным, ытыктыыр, убаастыыр кийибит, Саха Республикатын үөрэҕиритин туйгуна, үлэ, тыыл ветерана</p> <p>СТЕПАНОВА Мария Васильевна</p> <p>уһун ыарахан ыарыттан орто дойдуттан туораабытынан чугас дьонугар, аймактарыгар диринг кутурбаммытын тирээбэбит. Аһыгытын тэннэ үлээбэбит.</p> <p>"Кэскил" детсад коллектива.</p>	<p>Биһиги аҕабит Иванов Михаил Иванович чугас табаарыһа, үлээннээбэ</p> <p>КУЗЬМИН Ариан Семенович</p> <p>ыарахан ыарыттан күн сириттэн бука тыннаахтык барбытынан оболоругар, чугас дьонугар кутурбаммытын тирээбэбит.</p> <p>Иванов М.И. оболоро уонна киинлэр дьибэ кэргэнэрэ.</p>
<p>Арасыйыа спордун маастара, дуобакка Арасыйыа икки төгүллээх чемпиона</p> <p>НИКОЛАЕВ Сергей Егорович</p> <p>олохтон туораабытынан чугас дьонноругар, аймактарыгар, табаарыстарыгар диринг кутурбаммытын тирээбэбит.</p> <p>Улууастаабы спорткомитет.</p>	<p>Күндүтүк саныыр тапталлаах оҕом, аҕабит курдук саныыр, убаастыыр убайыт</p> <p>РОЖИН Николай Иванович</p> <p>бу дьыл сэтгннн 1 к. эдэр сааһыгар холмоллоохтук күн сириттэн күрэммитинэн кэргэнигэр Изабелла Егоровнаа, аймак-билэ дьоммутугар, табаарыстарыгар диринг кутурбаммын туран биллэрэбит. Оҕобут, убайыт туһунан үтүө өйдөбүл барыбыт сүрэхпитигэр өрүү баар буолуо.</p> <p>Ийэтэ Александр Егоровна, быраата Ариан, балтыра Алена, Роза, Мотя, Нюруйяана, күтүөттэрэ, кийиитэ, сизэнэригэр, балтыра.</p>
<p>Дуобакка Арасыйыа икки төгүллээх чемпиона, Арасыйыа спордун маастара</p> <p>НИКОЛАЕВ Сергей Егорович</p> <p>олохтон туораабытынан чугас дьонноругар, аймактарыгар, табаарыстарыгар диринг кутурбаммытын тирээбэбит.</p> <p>Нюрба дуобатчытара.</p>	<p>Биригэ үлэлиир кэлиэгэбит Маалыкайдаабы Оро ускуустубатын оскуолатын үлэитэ Рожина Александра Егоровна тапталлаах уола, Ивановна Изабелла Егоровна тапталлаах кэргэнэ, Маалыкай сэлэннэтин олохтооҕо</p> <p>РОЖИН Николай Иванович</p> <p>күн сириттэн соһучу күрэммитинэн киин ийитигэр, кэргэнигэр, биригэ төрөөбүт балтыларыгар, быраатыгар, чугас дьонноругар диринг кутурбаммытын тирээбэбит.</p> <p>Маалыкайдаабы Оро ускуустубатын оскуолатын кэлиэгэбит, профкома.</p>
<p>Истинник саныыр табаарыһым, дуобакка спордун маастара, Арасыйыа чемпиона</p> <p>НИКОЛАЕВ Сергей Егорович</p> <p>ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан биригэ төрөөбүттэригэр, чугас аймактарыгар диринг кутурбаммытын тирээбэбит.</p> <p>Владислав Николаев.</p>	<p>Биригэ үөрэммит табаарыспыт, Маалыкай олохтооҕо</p> <p>РОЖИН Николай Иванович</p> <p>күн сириттэн соһучу күрэммитинэн киин ийитигэр, балтыларыгар, быраатыгар, чугас аймактарыгар диринг кутурбаммытын тирээбэбит.</p> <p>Биригэ үөрэммит табаарыстары, Маалыкай оскуолатын 1990 с. бүтэрибт выпуск.</p>
<p>Нюрбатаабы көрбөттөр обществоларын чилиэнэ, дуобакка спорт маастара, Арасыйыа чемпиона</p> <p>НИКОЛАЕВ Сергей Егорович</p> <p>ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан биригэ төрөөбүттэригэр, чугас дьонноругар диринг кутурбаммытын тирээбэбит.</p> <p>Улуус көрбөттөрүн обществота.</p>	<p>Биригэ үлэлиир кэлиэгэлэрбитигэр Алена, Мотрена Ивановналарга тапталлаах убайлары</p> <p>РОЖИН Николай Иванович</p> <p>эдэр сааһыгар олохтон туораабытынан диринг кутурбаммытын тирээбэбит, аһыгытын тэннэ үлээбэбит.</p> <p>Киин Аптека кэлиэгэбит.</p>
<p>Тыыл, үлэ бэтэрээнэ, Нюрба куорат Бочуоттаах олохтооҕо, эдьийбит Никифорова Прасковья Михайловна ытыктыыр кэргэнэ</p> <p>КУЗЬМИН Ариан Семенович</p> <p>ыарахан ыарыттан күн сириттэн барбытынан бары чугас дьонноругар холмолтобутун холбуубут.</p> <p>Халаниковтар.</p>	<p>Убаастыыр дьүөгэбит Рожина Александра Егоровна тапталлаах оҕото</p> <p>Коля</p> <p>хомолтоохтук күн сириттэн күрэммитинэн кутурбаммытын тирээбэбит. Аһыгытын тэннэ үлээбэбит.</p> <p>Дьүөгэлэригэр Шура, Елизавета, Тоня, Маша, Вера, Мария, Тая, Сардана, Айтиа.</p>
<p>Улаханник убаастыыр ыкса ыалбыт тапталлаах аҕалара</p> <p>КУЗЬМИН Ариан Семенович</p> <p>ыарахан ыарыттан күн сириттэн барбытынан кэргэнигэр Прасковья Михайловнаа, оболоругар, сизэнэригэр диринг кутурбаммытын тирээбэбит, аһыгытын тэннэ үлээбэбит.</p> <p>Нюрбаттан, Дьюкускайтан Ивановтар, Габышевтар.</p>	<p>Маалыкай сэлэннэтин олохтооҕо</p> <p>РОЖИН Николай Иванович</p> <p>эдэр сааһыгар холмолтоохтук олохтон туораабытынан таптыыр кэргэнигэр, биригэ үлэлиир кэлиэгэбитигэр Иванова Изабелла Егоровнаа, тапталлаах ийитигэр Рожина Александра Егоровнаа, биригэ төрөөбүттэригэр, чугас аймактарыгар диринг кутурбаммытын тирээбэбит, холмолтобутун холбуубут.</p> <p>"Бордог нэһилиэгэ" МТ дьаһалтата, Нэһилиэк Сэбиэтэ.</p>
<p>Өр сыллара биригэ үлээбэбит аҕа табаарыспыт, Нюрба оройуонун Бочуоттаах олохтооҕо</p> <p>КУЗЬМИН Ариан Семенович</p> <p>ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан диринг холмолтобутун кэргэнигэр Прасковья Михайловнаа, табаарыспытыгар Николай Николаевичка, оболоругар Артурга, Аляга, Марианага, Сеняга уонна бары аймактарыгар тирээбэбит.</p> <p>"Сельхозтехника" биригэ үлээбэбит добороторо.</p>	<p>Күндүтүк саныыр ыалбытыгар, дьүөгэбэр Шураага, өр сылга биригэ үлээбэбит Иван Софонович санныгар сүгэ сылдыбыт оҕото</p> <p>Коллика</p> <p>эдэр сааһыгар олохтон туораабытынан кэргэнигэр, биригэ төрөөбүттэригэр диринг кутурбаммытын тирээбэбит. Аһыгытын тэннэ үлээбэбит.</p> <p>Ыалгыт бары Мополовтар.</p>
<p>Төрөөбүт оройуонугар аҕа-суола киэн-ки биллибит чаҕылхай киһим, убаастыыр табаарыһым</p> <p>Ариан Семенович КУЗЬМИН</p> <p>ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан кэргэнигэр Прасковья Михайловнаа, оболоругар, сизэнэригэр кутурбаммын тирээбэбит. Көрсүбэтэхпэр бырас-тыгыттын.</p> <p>Нюрбаттан Иван Трофимович Афанасьев.</p>	<p>Биригэ үлээбэбит кыргыттарытыгар Алена, Матрена, Роза Рожиналарга тапталлаах убайлары</p> <p>РОЖИН Николай Иванович</p> <p>эдэр сааһыгар олохтон туораабытынан диринг кутурбаммытын тирээбэбит.</p> <p>Маалыкайтан Николаева Е.Н., Егорова М.С.</p>
<p>Күндүтүк саныыр эдьийбит Никифорова Прасковья Михайловнаа-Моруусаба таптыыр кэргэнэ, аҕалара, эһэлэрэ, хос эһэлэрэ</p> <p>КУЗЬМИН Ариан Семенович</p> <p>ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан диринг кутурбаммытын тирээбэбит.</p> <p>Нюрбаттан, Дьикимдэттэн Антоновтар, Афанасьевтар, Лидия, Людмила Потаповалар.</p>	<p>Биригэ үлээбэбит кыргыттарытыгар Алена, Матрена, Роза Рожиналарга тапталлаах убайлары</p> <p>РОЖИН Николай Иванович</p> <p>эдэр сааһыгар олохтон туораабытынан диринг кутурбаммытын тирээбэбит.</p> <p>Маалыкайтан Николаева Е.Н., Егорова М.С.</p>

Кылаабынай редактор солб. Семенов Н.Г.

НЬУРБА

Хаһыат Саха сиригэр сибээс, информационнай технологиялар уонна массабай коммуникациялар эйгэлэрин кэтээн көрүү Федеральная сулууспатын Управлениетыгар (Роскомнадзор) 19.03.2012 с. регистрацияламмыта.

ПИ № ТУ 14-0240

Тэрийэн таһаарааччы: Саха Республикатын "Нюрба улуунун "Нюрба" ("Огни Нюрбы") хаһыаттара" Автономнай тэрилтэ

Редакция, тэрийэн таһаарааччы, типография аадырыһа: Нюрба к. Ленин ул., 37. Хаһыат сэрэдэбэ, субуотага тахсар.

Телефоннара: Редактор-директор - 2-33-32. Компьютернай отдела - 2-32-65. e-mail: redakcia06@mail.ru

Индекс: 54880 Тираж 1117. Сыаната - 20 солк. Хаһыат бэчээккэ бэриллэр графига 16 ч. Бэрилинэ 16 ч. 03.11.2016 с.

ХАҢЫАТ
1937 СЫЛТАН
ТАХСАР

САХА РЕСПУБЛИКАТЫН НЬУРБА УЛУУХУН ХАҢЫАТА

НЬУРБА

12+

ТЭРИЙЭЭЧЧИЛЭР: СР Правительствота, Ньурба улуунун "Ньурба" ("Огни Ньорбы") хаһыат редакцията" автономнай тэрилтэ

– Арыгылааһыны утары –

Ийэлэр чөл олохтоох көлүөнэ туһугар

2015 сыллаахха СӨ Ил Дархана Борисов Е.А. "СӨ итирдэр утахтары аччатыгыга профилактика үлэтин ытыгы" ис хоһоонноох от ыйын 7 күнүгэр 597 №-дээх уурааҕа тахсыбыта. Манна сыһыаран улуус баһылыга Попов Б.Н. арыгы атылыр туочукалар миэтэрэлэрин туһунан дыһал таһаарбыта. Бу дыһал 19 нэһиликтэргэ барыларга ытыллан турар.

Ньурба улуунугар 38 арыгы атылыр маҕаһын баарыттан, мантан 10-на - куорат иһигэр. Куорат депутаттарын сэбиэттэргэ социальнай хайысхалаах тэрилтэлэр баар сирдэригэр сокуон ирдэбиллэр арыгы атылыр туочука 300 миэтэрэ буолуохтаабын туһунан муннаахха туруорсубуттара да, куорат Сэбиэттин депутаттара оҕо тэрилтэлэриттэн 150 миэтэрэ тэйиччи туруохтаах диян уураах ылыммытара. 2017 сыл, тохсуннуу 1 күнүттэн арыгы атылыр туочука 200-250 миэтэрэ буолуоҕа. Бу кээмэй Ил Дархан ыйбыт кээмэйигэр 300 миэтэрэтэн таһынан диянгэ эпийэттээбэт.

Ньурба арыгы атылыр

лыр маҕаһыннар көбүрүөхтээбэр элбири курдуктар. Ол курдук, соторутаабыта "Сити Центр" аты киинэ "Алмаз" диян ааттаах итирдэр утахтары атылыр маркет аһан дьону соһутта. Аты киинигэр "Киви" оҕону аралдытар киин баар ээ! Маны сэргэ Комсомольскай уулусса баар "Сайды" арыгы атылыр маҕаһын таһыгар Ньурбатаабы техколледж, Кузаков уулусса баар "Алёнушка" оҕо саадыттан чугас итирдэр утахтары атылыбылар.

Бу маны утаран, сэтинньи 1 күнүгэр, "Арасыйыа ийэлэр" Саха сиринээби салаатын Ньурбатаабы отделиниета тэрээһининэн, СӨ дыхталлар XIV сийиэтэрин делегаттара, улуус, куорат депутаттара, урбаанынан дьарыктанааччылар кыттылаах Степан Васильев аатынан киин уулуссанан Кузаков уулусса баар "Изабелла" маҕаһын филиалын, "Полет" арыгы атылыр туочукалар тастарынан "Эдэр ыччаптытын арыгыттан харыстыахха!", "Ийэлэр - доруобай көлүөнэ туһугар!" плакаттаах хаамтылар, дыһал туолары-

гар туруорсалларын эттилэр.

"Ыччат билигин чөл олоххо тардыһара, дьулуһара кэрэхсэбиллээх. Ол гынан баран, ыччат, ордук дыхтар аймах пиибэнэн үлүһүүллэрэ элбээтэ. Пиибэ - итирдэр утах бордууксуйатын испийигэр киирэринэн, лицензиялаах атылырларын туһугар туһааннаах тэрилтэлэри кытары үлэлэниэхпит, хонтуруоллоохпут. Оҕо учреждениеларын тастарыгар баар алкомаркеттар лицензия ылалларыгар МО бигэргэммит турар сирдэрин схематин эбии туоһу быһытынан көрдөрүөхтээхтэр.

Биһигини өйөөн хаамсыбыт тэрилтэ салайааччылар, депутаттар, Антоновка нэһилиэгиттэн тийэй кыттыгыны ылытарыгар махталбытын тиэрдэбит. Ийэлэр бары эрэллээхтик инники кэнчээри ыччаппыт чэбдик олохтоох буоларын туһугар үлэлииргэ бэлэммит", - диян "Арасыйыа ийэлэр" Саха сиринээби салаатын Ньурбатаабы отделиниетын бэрэссэдээтэл Анна Андреевна Туманова түмүктээтэ.

Антонина СЕМЕНОВА.

Убаастабыллаах Ньурбам дьоно-сэргэтэ!

Эһигини Норуот сомоҕолоһуутун күнүнэн итиитик-истииник "Ньурба улууһа" МО дыһалтатын уонна тус бэйэм ааптыттан эбэрдэлиибин.

Бу бырааһынньык биһиги судаарыстыбабыт, өрөспүүбүлүкэбит, улууспут историятыгар дойдуга туһугар сомоҕолоһуу, патриотизм, гражданскай эппиэтинэс холбурунун буолар. Арасыйыа киэн кизилитигэр олоһор бары омуктары кытары биһир сомоҕо буолуу өйдөбүл суолтатын, хас биһир дойдубут олохтооҕо, ордук эдэр ыччат өйүгэр-санаатыгар итээн-такайан таһаарара наада. Норуоттар сомоҕолоһууларын күнэ - ийэ сирбит инники кэскилин туһугар үрдүк эппиэтинэс уонна эр санаа холбурунун буолар. Сахабыт сирин, улууспут туһугар киэн туттуу, киин инники сайдыытын туһугар сатанары-сатамматы барытын оноруу биһигини барыбытын ситимниирин, түмэрин умнуо суохтаахпыт.

Убаастабыллаах улууһум бары олохтоохторо! Барыгытын бу бырааһынньыгынан өссө төгүл эбэрдэлээн туран, баҕарабын хас биһир дьыэ кэрэгингэ дьолу-саргыны, кытаанах доруобуйаны, үрдүк таһаарылаах үлэни, үөрэҕи, или-эйэни!

"Ньурба оройуона" МО баһылыга Б.Н. ПОПОВ.

Ытыктабыллаах Саха сирин олохтоохторо!

Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Түмэнэ эһигини Норуот сомоҕолоһуутун күнүнэн эбэрдэлиир!

Сэттинньи 4 күнүгэр биһиги Россия элбэх омуктаах норуотун сомоҕолоһуутун, духуобунай кууһун, дойдуга бэриниһээх буолуутун кэрэһилиир судаарыстыбаннай бырааһынньыгы бэлиэтиибит.

Геополитикара үөскээбит билинги уустук быһыыга-майыга Россия Федерациятын гражданныра патриотическай өйбүтүн-санаабытын түмэн, биһир ньыгыл сомоҕолоһобут, ис турукпутун бөбөгөтөрбүт уһулуччу суолталаах. Историябыт үйэлээх үгэстэригэр олоһуран норуоттун бүтүтүн биһир дьылҕалаах уонна биһир инникилээх буоларын өйдүүбүт. Россия Федерациятын президент Владимир Путин гражданныра Россия быстыспат сорҕото буоланнар, дойдубут туһугар эппиэтинэһи үрдэтиһилэрэ туруктаах буолан иһэрин бэлиэтиир. Судаарыстыбабыт баһылыга Россия нациятын туһунан федеральнай сокуон барыла онорулуутун өйөөтө.

Биһиги өрөспүүбүлүкэбитигэр 130-тан тахса араас омук бэрэстэбииттэлэрэ эйдэмнээхтик олоһоллор. Сахабыт сирин дьон-сэргэтэ духуобунаспыт тулхадыйбат сыаннастарыгар уонна ара көлүөнэ быстыспат ситимигэр, мындыр уопутугар тирэҕирэн, өрөспүүбүлүкэбит бизэ туруктаахтык социальнай-экономическай сайдыытын ситиһэргэ, дойдубут кыабын чэчиртэргэ айар-тутар.

Ил Түмэн Саха сирин олохтоохторугар чэгиэн доруобуйаны, үтүө туругу, таһаарылаах үлэни, дьолу-соргуну баҕарар.

Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Түмэнэ.

– Сонун –

Үс бүк үөрүү

Ньурба куорат Энергетик түөлбэтин салайааччыта Плотникова Надежда Иннокентьевна: "Үс улахан үөрүүлээхпин, - диян үтүө сонун үлэстэ редакцияҕа кэллэ. - Быйыл түөлбөлөр фестивалларыгар бастааммыт 100 тыһ. солк. суумалаах сертификатынан наҕараадалааммыпыт. Бу ин-

нинэ оҕолорго спортивной площадканы мэкитиһээбит биһиги туолар кыахтанна. Куорат дыһалтатта биһигини өйөөн, былаһаакка буолуохтаах сиригэр быйыл буор үлэтин ыттыта, кэлэр сылга үлэни салгыы ытарга мэкитиһээтэ. Түөлбэ оҕолоро спортивной площадка тутууларын истэн

үөрүүлэрэ үксээтэ.

Бу күнүгэр Энергетик кварталга ичигэс киоскалаах автобус тохтобула үлэҕэ киирдэ. Пассажирдар сылаас дьыбэ олоһон автобус кэтэһэр кыахтаннылар. Атылыр бордонууларынан сыаната удамыр. Куорат дыһалтатта дьон туһугар кыһаллан үлэтирэр үтүө хоһуор буолар".

Үчүгэй үлэлээх түөлбэ инникитин өссө да элбэх ситиһиһилэри баҕарабыт.

Бэйэбит информ.

– Үлэ кэлэктиптэригэр –

Кировтаабы чох тэрилтэтигэр

Улахан тыраахтырбыт коробкатын первичнай ваала алдынан, онтубут моһуоктаан турар, - диир Валентин Михайлович. - Чебоксарыттан саппаас чаас сакаастаабыппыт, онтубут

Алданҕа кэллэ. Суол аһылыннабына Дьокуускайга кэллэбинэ, ылан аҕаһаппыт, салгыы чохпутун хос-туохтаахпыт.

Сүрүн атылаһааччыбыт - "ОДЬКХ" ГУП Ньур-

батаабы филиала ааспыт оттук сезонугар 15 тыһ. туюннаҕа чоххо дуоҕабар-дасыпта, "Арыылаах" ХЭТ 5 тыһ. туюнна кэринин ылбыта. Итиэннэ биһиги чохпутун ветеринария управлениета, Ньурбатаабы техникум, Көтөр фабрика, УПО уонна "Күндээдэ" ААУо ылааллар. "Арыылаах" ХЭТ быйыл тиэндэргэ кыттан Марха уонна Киров хочуолунайдарын ылан, атылаһаар чобун кээмэй үрдүөхтээх уонна маннаабы Амакинна хочуолунайыгар оттор. "ОДЬКХ" ГУП филиала бу оттук сезонугар 22 тыһ. туюнна чобу ылабыт диян олоһоллор.

"ОДЬКХ" ГУП уонна "Арыылаах" ХЭТ ааспыт оттук сезонугар ылбыт чохторун харчытын кыайан тө-

лөспөккө, үп өттүнэн балаһыаннабыт ыарахан. Чоххо иэстээх тэрилтэлэр эппитэрин курдук ахсынньыга дияри төлөстөхтөрүнэ, нолуокпутун эгин төлөөн, сылбытын этэнгэ собус туоруу этибит.

Кэлэктипкэ 30 үлэһиттээхпит, үксүлэрэ механизатордар. Саамай улахан кыһалҕабыт - 60 туюнналаах улахан тыраахтырбыт эргэрдэ. 2001 сыллаахха оноруллубут, 15 сыл тухары үлэлээн улаханник эргэрдэ. Алдынан улаханник моһуогурдубут. Дьинэ, улахан тыраахтыр ыларга көмөлөһүн диян улууска туруорсубуппут ыраатта. Ангардасы бэйэбит үппүтүнэн кыайан ылар кыахпыт суох. Саҕа итинник тыраахтыр сыаната билигин 30-тан

тахса мөл. солк. "Чөлүгэр түһэриллибит" тыраахтыр 15-17 мөл. солк. Ол эбэтэр эргэ тыраахтыры өрөмүөннээн чөлүгэр түһэрэн баран атылыбылар. Ити үлэлээн кэлбит тыраахтырбыт букатын алдынан хаалар түгэнигэр улууска чобун хааччыларга ыксаллаах быһыы буолуон сөп.

Сүрүн тиэхиньикэлэрибит барыта да эргэрдилэр. Погрузчиктарбыт, массыналарбыт 1998, 2003, 2005 сыллардаабы онорулар. Тиэхиньикэ эргэригэ 60-70%-на тэнгэһэр. Инньэ гынан үлэтирэр ыарахан. Чобу ылааччылар кэмигэр төлөһөн иһэллэрэ буоллар, үп өттүнэн манник ыктарбакка, нолуоктарытын даҕаны төлөһөн иһэ этибит. Былырын 2,5 гаа сири

анаппыппыт. Сир үрүт араһын арыар үлэни саҕалаабыппыт. Аныгыскы оттук сезонугар онтон чох биэриэхтээхпит.

Эһиил Кировтаабы чох разреһа тэриллэбитэ 55 сылын туолар. Үбүлүйдээх сылга быйылгыттан хамыһыа тэрийэн бэлэмнэни үлэтин ыта сылдыабыт. Тэрилтэ 50 сылыгар кинигэ таһаарбыппыт. Быйыл эрдэттэн үлэлэһэн өссө кэнгэтин, бэтэрээннэр уонна билигин үлэли сылдыааччылар ахтылары хомуйан баай ис хоһоонноох кинигэ таһаар баҕалаахпыт. Улууска хамыһыа тэриллэригэр этиилээхпин.

Геннадий АНТОНОВ.

- Төрүччү -

Аҕа баһылыкпыт КИМТЭН КИИННЭЭБҮЙ, ХАНТАН ХААННААБҮЙ?

Ньурба улуунун Аҕа баһылыга Попов Борис Николаевич талыллан үлэлээбитэ түөрт агар сыл буолла. Мин кинини кытары хаста да сирэй көрсөн, атах тэпсэн олорон араас темаҕа кэпсэтэн, ирэ-хоро сэхэргэспиттээхпин. Маны таһынан оройуон уонна өрөспүүбүлүкэ хаһыаттарыгар тахсар Борис Николаевичка сыһаннаах ыстатыйалары, интервьюлары (сирэй кэпсэтиилэри) сийилии көтүппэккэ ааҕарым таһынан, тэлэбиисэргэ көһүннэбинэ саңгарарын болҕойон истэбин уонна кырдык да урдук култууралаах, үөрэхтээх киһи буолара өтө көстөр эбит дии санабын. Кини саңатынан, тутта-хапта сылдьарынан, дьонго тийэр хомой тыллаах, кизн далааһынаах толкуйдаах, сыгыты, диринг өйдөөх. Көстөр дьуһунунан, сэбэ-рэтинэн, кэпсэтэр кизбинэн, дьону болҕойон истэринэн кими бабарар ылыннарар.

Мин биір дьарыгым төрүччүнү үөрэтии буоларын быһытынан, ханнык бабарар кинини удьуордааһын өттүтүн көрөбүн. Саха омургар былыр былыргыттан номоохто сылдьар "тойону отунан-маһынан онгорбоккун", "үтүөттэн үтүө төрүүр", "хаан-хаалбат!" диэн өс хоһооннор бааллар. Онон Ньурба улуунун Аҕа баһылыга Попов Б.Н. кимтэн кииннээбин, хантан хааннаабын тоқкоолоһорбут сиэрдээх.

Борис Николаевич төрүччүтүн көрдөхтө, I Бордон нэһилиэтин Кукчаа аҕатын уһа буолар. Ньурба эбэтигэр манҕай олохсуйбут саха Түлүүлээх Дүңүрдээх Түлүүн Ойуун V-с сүһүбэ, 1634 с. Арас-сыһыаҕа холбонмут Бордонг во-лоһыттан XVIII үйэҕэ Маалыкайга кэспүт Кукчаа VII-с утума.

"Түлүүн"- былыргы сахалыы "күүс, кыах баарынан", өссө "кур-гүс, үгэн" диэн өйдөбүллээх. Түлүүн Сиинэ үрэх тула олохсуйбут Бордонг аҕатын уһун киһитэ, Саха Тарханаатын баһылыга Тыгын Дархан күтүөтэ, Туймаада хочо Улуу ойууна. Кини битинэн-бил-гэтинэн сотору кэминэн Туймаа-даҕа нуучча дьонно кэллэрэрин, олох отуора хамсыаһын билбит. Онон саатар, өлөр-хаалар кэмнэ өрүһүлэт буолуо диэн, кистэлэн иккис уоругу төрүтүтэри, кыйаар түгэбэр, Бүтэй Бүлүүгэ эрдэ-сыл-ла көһөн Ньурба эбэтигэр олохсуй-йар. Кырдык нуучча сэриитин утарсыбыт Хангалас уонна Бор-донг уустара ол кистэлэн уорук көмөтүнэн түөннэмиппит - Ньурба, Сунтаар буолан, көңүл тыһынаах олонхобутун, оһуокай-бытын тутта сылдьабыт. Онон Улуу Туймаада ойууна Түлүүн - улахан бэлиитик буолар.

Москвааҕа Кыин архыып көрдөрөрүнэн, Ньурба Эбэтээби Бордонг воһоһын старостата Ке-тырей Быгыев диэн. Мин аҕам А.Г. Дмитриев төрүччүтэ этэринэн, ол киһи Түлүүн уола Хан-та-бар Быгый уола Кэтирэй Бөбө буолар. Архыыпка кини 1664 с. Алексей Михайлович ыраахтаа-быга сахаларга дьаһаабы кычча-тарга чолобуут сурукка илии ба-таабыта баар. Аҕам төрүччүтэ эт-эринэн, дьэ кини сиэнэ Кукчаа буолар, I Бордонго - Маалыкайга олохсуйан аҕа уһун төрдө буолар.

Кукчаа биір уола Кириэдэл бу воһоһ старостата буолар, уонна уола Боччоһо (кинээс) Сизэм-нэптэр төрдүлэрэ буолар. Иккис уола Тумустан Тумуһаптар (Үөһэ-Бүлүүгэ атыттар) тэнийэл-лэр. Кукчаа үһүс уола Егор По-пов, сиэнэ - Прокопий Попов (Боккуомай), хос сиэнэ 1870 с. тө-рүөх Николай Попов (Күүстээх Уһун Боппуок) кинээс буолар.

Николай Попов 1898 с. I Бор-донго Маалыкайтан 10 көөстөөх сиргэ баар Улахан Күөлү хордо-рон Марха өрүскэ түһэрэн, улуус-ка суох өлгөм от кэлэр ходоһатын онгорор. Ол аата, били Бордон воһоһыгар 1824 с. Сүлэ старостата Сааба Мөрсүөйөп көбүлээһини-нэн үс көс усталаах Ньурба Эбэни Бүлүүгэ түһэриини, Сибиір XIX үйэҕэ саамай баараҕай үлэтин, историяҕа кирибит чэхчытын ха-тылаабыта - иэнэ эрэ кыра этэ. Холобур, холкуос сағана Улахан Күөл бугула хойуутугар сыарба саған баппакка, суол онгостон

баран кэбиһэллэр эбит.

Бу Николай Поповтан 1895 с. Иван Попов төрөөн сэхэнньити-нэн биллэр. Ол курдук I Бордонг сэхэргээбитин 1921 с. Г.В. Ксено-фонтов суруна "Эллэйаадаҕа" үйэтипитэ. Киниттэн 1924 с. Маалыкайга Ньукуола Попов тө-рүүр. Кини II Бордонго кириэн "Чырааба" холкуос биригэдьи-ринэн үлэли сылдьан, 1942-1944 сс. Ийэ дойдутун фронтга баран көмүскүүр. Эргиллэн кэлэн Алек-сандра Семеновна Угаһьеваны кэргэн ылан ыал буолан Ыраах Убайаанга олохсуйан элбэх оҕо-лоһоллор. Олортон биридэстэрэ, 1955 с. кэнэбэски Ньурба улуунун Аҕа баһылыга Борис Николаевич Попов күн сириң көрөр.

Манна кыбытан бири этиэх-тээхпин. Аҕам А.Г. Дмитриев тө-рүччүтүгэр, кини I Бордонг төрүч-чүтүн онгорбокко, Кукчааҕа ти-ийэн баран, бэйэтин Мэнгэдьгин уонна Сүлэтин төрдүлэрин үөрөп-питэ. Ол иһин, Бордон бары атын нэһилиэктэрин төрүччүлэрин бэй-йэм ситэрбитим.

Төрүччүнү өссө ырыттаха, Николай Попов (Күүстээх Уһун Боппуок) кинээс I Ньурба (На-каас) нэһилиэтин кинээһэ Дани-ла Попов (Куйугун) кыһынын сү-гүннэрэн аҕалан элбэх оҕолоһол-лор. Бу Куйугун кинээс уола, Марха улуунун кулубата, I Ньурба кинээһэ Захар Данилович Попов 1912 с. Саха сириң дэлэгэссийэ-тигэр кирисэн Николай II ыраах-таабыны көрсүбүт. Ол сылдьан түспүт хаартыскаларын көрдөхтө, бары нууччалартан толугу, бөдөн көрүңнээх Күлүмнүүр-В.В. Ни-кифоров буолсу, онтон киниттэн өссө улахан, үскэл З.Д. Попов буолара сөхтөрөр. Маныаха эттэххэ, Б.Н. Попов биір быраата Ев-гений бу З.Д. Поповка олус май-гыңныыр.

Аны бу Куйугун кинээс биір-гэ төрөөбүт быраата Сэрбэкэ - Сааба Попов диэн. Кини кыһа Дьэһиэһи кыйит баран төрөп-пүт кыһа Устин Черненко диэн сыһынайдыын холбоһор. Туру-каан сахатын Уйар дэриэбинэти-гэр 1911 с. төрөппүт уоллара Константин Устинович Черненко 1984 сыллаахха 260 мөлүйүүн нэ-һилиэнньэлээх ССРС судаарыс-тыбатын мунур баһылыга - ССКП генеральной сэкирэтээрэ буолбута. Маныаха эттэххэ, Сэр-бэкэ ити кыһа "Дьэһиэһи Эмээх-синэ" дэнэн ыллаабыт ыраатын Саахардаах Дьуона истэн, Кыыл Уолугар-С.А. Зверевка үөрөппитэ араадыһа уһуллан "Сарсын, сарсын сарсыарда..." диэн ааты-

нан үйэтитилибитэ. Сэрбэкэ-Сааба Попов утумнара сороҕо Попов, сорохторо I Ньурбаҕа Саввинов буолтара. Холобур, Са-ха АССР үтөлээх артыһа Н.П. Попов, Тутум-Н.Саввинов уола Б.Н. Саввинов-урдьаннаах ты-рахтарыыс, Сайыына Саввинова-эстрада сулуһа, ырыаһыт бааллар.

К.У. Черненко 1984 с. генсек буолбутугар, аймаҕа Тутум-Н. Саввинов Ньурбачаан сэбиэтин дьэтигэр кириэн доргуччу бил-лэрбитин милииссийэнэн куттаа-быттар этэ - "кыраадыстаах" сыл-дьабын диннэр. Оччолорго саха-ҕа сэһэни кэмэ буоллаҕа дии. Онон, Улуу Дойду баһылыгынан Б.Н. Попов эт-хаан аймах буолан тахсар.

Борис Николаевич эһэтэ Иван Попов Сүлэ нэһилиэтин, Санта-наа аҕатын уһа Ордьонго Өлөк-сөй сэһэни Марияны кэргэн ылар. Ордьонго Өлөксөй 1851 с. Ньурба таңгаратын дьэтигн най-мыга туттарыспыта, бэйэтэ Сун-таар Бордонг воһоһын Элгэһи старостатын Чохороон-Г. Криво-шапкин кыһа Сүлэҕэ сүктэн кэ-лэн төрөппүт үс уоллартыттан биридэстэрэ буолар. Чохороон 1820 с., Сэхэн Ардыкыап Екате-рина II ыраахтаабыны көрсөн, саха бэйэтин бэйэтэ салайынар Степной Дууманы киллэриэхтэ-рин сэттэ сыл иннинэ, бэйэ са-лайынар Сунтаар улуунун манҕай тэрийбит Саха Саарына буолар. Ону таһынан, Элгэһиттэн өрүс уңуор сири өртөөн, Кутана таһы-гар баар Арыһылаах Эбэни хордо-рон кизн ходоһа сирдэрин онго-ртообута. Онон Чохороон аҕата Бээкээн-А.И. Кривошапкин Сунтаар Бордонг воһоһын старос-тата. Кини 1776 с. Мирон Черка-шенников (Мөрүөн хамыһыа-та) олохтообут киис-саһыл өлбү-гэлээх дьаһааҕа сахаларга сөбө суоһун, баай-дыадангы кылааста-рын үөскэтэн тэнгэ суох буолууну олохтуурун утаран, 1790 с. түөрт уонча киһилээх Екатерина II ыраахтаабыга туруоса барар.

Сайын устата айаннаан, Енисей туораан баран Тобол диэки, сэхэн быһыгытын "муннуларыгар ти-мир чурумчукулаахтартан" сэри-лэһэн хотторон төннөргө күһэл-лэллэр. Енисейга Турухаанга кэ-лэн Бээкээн кинээс иһинэ ыал-дыан өлөн хаалар. Аҕыах аһсаан-наах дьонтон сорохторо дойдула-рыгар төннөллөр, сорохтор онно хаалар Турухаан сахатын үөскэ-питтэрэ. Ону таһынан Бээкээн кинээс дьон номоһор 9 сыллаах "уу сугугар" воһоһын дьонун сүө-һүтүн-сылгытын энчирэппэккэ

туоратан мындыр өйдөөх, туруу баһылык, салайааччы буолан ба-лаҕан айы аата ааттаммыт, көмү-лүөк тула кэпсэммит Улуу киһи буолар.

Чохороон, Бээкээн Сунтаар бордоннорун төрдө, 1631-42 с. Улуу Туймаадаҕа саха утарсы-тын салайыт Сиинэ Бордонг аҕа-тын уһун баһылыга Чэмэлиис Уола Бордон (нуучча архыыбыгар - Бойдон Чемеляков князец) утумнара буолаллар. Кини Кытай источнига этэринэн, 1633 с. Маньчжурия ыраахтаабыта Аба-ҕайга 1500 киис тириитэ илдэн, буораһынан эстэр саа аҕалан, утарсыыны тэрийбит эбит. Үөрэ-тэн көрдөхтө, онуоха Кыыллаах Арыс бордоннорунан айаннаан, Өлүхүмэ өрүһүнэн Амыр бор-донноругар тахсан көмөлөһүн-нэрибит.

Кырдык да, Москвааҕа Кыин архыып этэринэн, нуучча империятын хаһаактара 4 бойо-буоданы уларыталлар да уон сыл иһигэр Улуу Туймаадаҕа кыайан сэриилээн кирибэттэр. Тэн соһус саалаах-саадахтаах буолан итиччэ өр туруулаһыт буолуохтаахтар биһиги дьоммут.

1642 с. саха утарсыытын са-лайыт 23 боотуру воевода П. Го-ловин дьаһайыгынан мунҕаан баран ыйталаан өлөртөөбүттэрэ. Ол иһигэр Тыгын Дархан уолаат-ра Бөдөкө Бөбө, Өлкөрөй, Чал-лаайы Бөбө, Нам кинээһэ Мы-маак, быраата Ыбый у.д.а. Ки-нилэр ортолоругар Бордонг ки-нээс суох, кинини 200 киһилээх куотта диэн хаһаактар суруйбут-тара архыыпка баар. Бордон ки-нээс Сиинэҕэ олохтоох Бордон уһун олоччу илдэ били Түлүүн Ньурбатаағы уоругар куотан кэ-лэн, урууларын сүбэтинэн салгыы Бүлүүн өрө баран Элгэһиҕэ тү-һүлэнэн Сунтаар төрдө буолар.

Аны, Попов Борис Николае-вич эбэтэ Мария биригэ төрөөбүт убайа, Сүлэ нэһилиэтин кинээһэ Ордьонго Өлөксөй сиэнэ Иван Алексеевич Алексеев буолар. Ки-нилэр ийэлэрэ Чуукаар Дьалгар кинээс кыһа.

И.А. Алексеев 1919 с. Колчак былааһын сағана, бэйэтин күүһү-нэн Сүлэҕэ оскуола туттаран аспы-та. Били кэнэбэски үөрэх нар-кома С.С. Сүүлүскөй үөрэммит кыһатын. Онон Иван Алексеев уола аҕатын утаран, Н. Нюрбин-цев буолан, 1921 с. Сунтаар улуу-һун воһревкома, 1922 с. Ньурбаҕа куотан кэлэн оборуона кэмигэр окуопаҕа сыппыт түгэннээх.

Иван Алексеев сэхэнньити-нэн биллэн, 1921 с. Г.В. Ксено-

фонтовтан сағалаан араас учуо-найдар, историктар, фольклору хомуйааччылар киниттэн үгүһү суруммуттара. Аны кини сиэнэ Марина уола Сергей Николаев оҕо сылдьан, Аан дойду саахы-макка чөмпүйүүнүн А. Карповы сеанска хотон сөхтөрбүтэ. Онон 1989 с. Аргентинаҕа буолбут кү-рэххэ Аан дойду 40 дойдularын чулууларын хотон бастаабыта. Са-халартан бастакы уонна соғотох Аан дойду кылаастаах маастар буолбута. Москваҕа 2008 с. кини-ни скиңхедтар уулуссаҕа өлөрбүт-тэрин туһунан "Россия саахыма-тын бөдөҕ сулуһа" барда диэн кини хаһыаттар аһыйбыттара эл-бэһи этэр.

Сергей Николаев аҕатынан убайа Уус Ньукууһа сиэнэ Т.Г. Николаев (Сүлэ), II Украинский фронт бронетанковой күүстэрин штабын сибээскэ начальнига буо-лан, 1944 с. икки өттүттэн 2000 таанга кирибит Корсунь-Шев-ченкотаағы II-с Аан дойду сэри-тин биір саамай улахан кыргы-һытыгар, Кыһыл Армия сэриитэ кыайытын түстэспит, сахалар-тан саамай урдук сололоммут сэриитиһи буолар.

Борис Николаевич ийэтэ Александра Семеновна Угаһьева, Мэнгэдьк нэһилиэтин Угаһпый аймах кыыстара. Өбүгэлэрэ Угаһпый XIX үйэҕэ Мэнгэдьккэ кинээсти сылдьыбыта. Марха үһээ өттүттэн төрүттээбит. Мэнгэ-дьк нэһилиэгэр холбоспут соло-бооттор утумнара.

Онон көрөргүт курдук, Ньурба улуунун Аҕа баһылыга Борис Ни-колаевич Попов төрүт дьон төрүөхтэрэ, ытык дьон ыччаттара буолар. Ньурба үгүс дьонун хаан уруута, аймаҕа.

Аҕа баһылыкпыт төрүччүтүн ырытан, кини төрүттэригэр урууларыттан бэйэлэрин албан ааттарын, суон сурахтарын, тус олохторунан, ситиһиһиринэн, кыайыларынан-хотууларынан норут номоһор, историяҕа кири-битэрин сорохторун эрэ кэпсэ-этим. Ньурба, Марха, Сунтаар улуустарын үгүс кулбалара, ки-нээстэрэ, биллэр-көстөр дьонно-ро бары бэйэ-бэйэлэрин кытта ыччаттарын холбоон, ыал онго-ртон уруурбаһар буолан, Борис Николаевич бары хаан уруула-рын, аймахтарын сийилии ыры-тааһын балай да үлэни эрэйэр.

Онон кинилэр сыдыаннара - Б.Н. Попов улуу төрүттэрин удьуордаан, дьонтон таһыччы сыаналанар туох дьобурдаабыт, ситиһиһээбиди диэн ыйытыах-хытын сөп. Биллэн турар, улууска Аҕа баһылык буолбута - бэйэтэ улахан ситиһини. Ол ғынан баран, Борис Николаевич олоһун биір түгэнэ киһини сөхтөрөр.

1977 с. Киев куоракка, бүтүн Сэбизскэй Соһуус инженернай-технической урдук үөрэбин кыһа-ларын ортолоругар, устудуоһун эр барыта саллар, ыарыргатар "со-противление материалов" диэн предметкэ олимпиада буолбута. Соһуус бары технической вуза-рыттан өйдөөхтөн өйдөөхтөрө, кыахтаахтан кыахтаахтара мустан, түөрт чаас устата уонча сааачча-ны суоттаан күлүмнэхтэппиттэрэ. Түмүккэ - иккис уонна үһүс миэс-тэни ылбыт кыттааччылары баа-лынан ырааһынан ырааһаттаан, бастакы миэстэни Новосибирс-кайдаағы инженернай-строи-тельной институт 3 курсун усту-дьюна Борис Попов ылан, тэри-йэччилэри улаханник сөхтөрбү-тэ. Ити Сибстрин (НИСИ урукку аата) 1930 с. олохтоон тэрил-лиэбиттэн "сопроматка" бастакы сөбүмүр ситиһини этэ. Атын да институттарга үөрэммит сахалар-тан, итинник урдук үрдэлгэ ким да тахсыбатаҕа, тахса да илик.

Түмүкпэр, Ньурбам дьонно тө-рүччүтүн үөрэтин, кимтэн кииннээхитин, хантан хааннаах-хытын билэргэ дьулуһун. Төрүт-тэригитин ытыктаан, оччобуна ки-нилэр, эһигини бу сирдээҕи олох-хутугар араңаччылыы, арчылыы сылдьыахтара.

Суруйааччылар
Аан дойдутаағы
холбоһуктарын чилиэнэ,
үһүс сүһүөх сэхэнньит
Ахмед ДМИТРИЕВ.
Ньурба, 2016 с.

- Сурутуу-2017 -

"Туймаада" – туһалаах хаһыат

"Туймаада" хабар эйгэтэ кизнэ: олоххо баар бары пробле-маны олоччу таарыйар, ону тус-таах балаһалар сырдаталлар. "Туймаада-дайджест" рубрикаҕа кини бэчээт көңүл сонуннарын эмиз олус сөбүлээн ааҕабыт.

Сорох дьон кэрээнэ суох бы-һыыларын, сатала суох баһыр-хай хамнастарын арыяааччы, бар дьон дүүлүгүр таһаарааччы - эмиз бу хаһыат. "Туймаада" араас көрүүлээх ааптардары тэнник тутан бэчээттирэ - ки-ни биір уратыта. Орто уонна эдэр саастаах ааптардар кэккэ-лэрэ улам хангаан иһэрэ хайба-ныха эрэ тустаах.

"Туймааданы" саха норутун дьолугар тахсар хаһыат диэн бы-

һаччы этэбин. Истэн-тастан араастаан дьайыы күннэтэ күү-һүрэр кэмигэр "Туймаада" аһа-бастык суруйан саха дьонун тол-куйдатар, инники суолун ыйан биэрэр, сүбэлиир-амалыыр.

"Туймаада" редакцията кө-нүллүк үлэлиир туһугар өйөөбүл-гэ эмиз наадыар. Нэһилиэнньэ өттүттэн көхтөөх сурутуу, мин санаабар, саамай улахан өйөөбүл буолуох этэ.

Онон, дьын көңүл "Туймаа-да" хаһыаты сурутаргытыгар ыңгырабын. Ааһын, кэрэхсээн!

Иван БУРЦЕВ,
эколог,
СӨ айылҕа
харыстабылын туйгуна.

– Суруналыыс суоллааһынынан –

Айдааннаах аспаал собоутун туһунан

Кэнники сылларга бу собуот үлэтэ-хамнаа дьону олус долгутар буолла. Аспыт сэл күһүнүн диэки куорат биер кырдыаһас олохтооҕо: “Бэйи эрэ, эн суруналыыс киһи билэ сылдарыг буолуо, ити аспаал собуотун ханна эрэ Дьокуускай диэки арендага биэрбиттэр дииллэр, ону эн сурас эрэ уонна бэчээттинэн сырдатар”, - диэбиттээбэ. Мин итин истэн баран, туту этэлэрин билээри, балаһан ыйын диэки баһылык Б.Н. Поповка приемга сыһан бу боппуруоһу билсипитим. Борис Николаевич лоп-бааччы: “Манна үлэ фрона (ити киһи тыла) суох, онон биер сэл болдохтоон Нам улууһугар арендага биэрдибит”, - диэбитин соһуйа истибитим уонна: “Үлэни манна миэстэтигэр эһиги буолуохтааххыт”, - диэбиттээбим уонна эбитим: “Бэйи эрэ, онтон оройуон туох барыһы ыларый?” - диэбиппэр: “Кэлэн үлэлээн биэриэхтээхтэр”, - диэбитэ. Ити боппуруоска кэспэти итинник бүппүтэ. Нэһилиэнньэ собуот биер сылга болдохтоон барытын билэр буолан, быйыл ол собуоттун тоҕо кэлбэтэбин тоқкоолоһолор эбит.

Аспыт сылга мин бу туһунан бэчээкэ сырдаппатабым, тоҕо диэтэххэ, баһылык лоп курдук биер сылга диэбитэ уонна собуот бардаҕа. Онон суруйарбар, ол саҕана, сөбө суох курдуга. Оттон быйыл собуот кэлбэтэбин билээччи элбэх уонна араас тыл-өс иһиллэр. Аспыт сайын Ньурба куорат дыһалтата “собоуту үлэлэтээкпит, биһиэхэ аҕалын” диэн этэ сылдыбыттарын ылымматахтар диэн, ол саҕана, күһүн истибиттээбим.

Ону өссө чингэтэр сыаллаах, бу күннэргэ куорат баһылыгын А.М. Иннокентьевы көрсөн тоқкоолостум, ону киһи: “Кырдык, көрдүү сылдыбыппыт даҕаны, ылымматахтара, манна үлэ баар этэ диэн”, - судургу хоруйдаата.

Собоут былырын арендага бэриллэригэр дуогабар түһэрсиллэхтээбин билэр буоламмын, ол дуогабары сонордоһон КУМИ диэн баай-дуол комитэтигэр, киһи салайааччыта А.С. Антоновы көрсөн, ол былырын онгоһуллубут дуогабары билсээри көрдөөбүппэр, оннук биһиэхэ суох, бу быйыл балаһан ыйын 19 күнүгэр суруллубут 74 №-дээх аренда дуогабарын билсипиннэрдэ. Аренда дуогабара 5 сылга болдохтоон 2021 сэл балаһан ыйын 18 күнүгэр диэри сыллата аренда иһин 890 тыһыынча солкуобайы арендаһаппыт АО “Вилойавтодор” төлүүргэ собулэһи буолбут.

Ол былырын түһэрсиллибит дуогабар Улуус дыһалтатыгар баар буолуохтаах этитилэр КУМИ-лар. Ол иһин Улууспут баһылыгын көрсөөрү гыммытым, уопускаҕа диэн буолла. Онон Правовой отделга утаргытара даҕаны, салайааччы эмиз уопускаҕа эбит. Ол эрэн ити отдел биер үлэһитэ юрист Г.А. Ивановы буламмын, ол былырын түһэрсиллибит аренда дуогабарын көрдөстүм. Бастаан, оннук дуогабар баарын өйдөөбүтүн эттэ. Онтон аналлаах халык папканы хасыһан эмиз булбата. Ыйыталаһан билэм уонна биллэриэм диэн телефонум нүөмэриным ылла. Биллэрбэтэ, ол иһин эмиз иккитэ кэлэ сырыттым уонна булбатыбыт диэн иһин бүтүбүт. Ол иһин солбуйааччы баһылык Юрий Револьевичка киһирэн дуогабары булбатылар диэн бээтинсэ күн этэн аастым.

Мин өйдөбүлүнэн уонна балаһаннаа да быһыытынан оройуон дыһалтатын бас билитигэр сылдыбыт, бүтүн собуот арендага бэриллэр дуогабарын куоппуйата Правовой отделын дыһалатыгар суоҕа араас санаалары үөскэтэр, мин баар буолуохтаах диэбин. Баҕар ким эрэ, ити киһи хаһыакка суруйуо, көрдөрүмэн диэн эмиз сөп, дыксинни баарын сэрэйэр,

билэр буолан. Мин аспыт нэдиэлэ бастакы күннэригэр баһылыгы бастакы солбуйааччы И. Васильевка бу собуот туһунан ыйыталаспыппар, чуолкай билбэппин, ол эрэн ити туһунан баһылык Борис Николаевич нэһилиэнньэбэ иһитиннэрбит буолуохтаах диэбитэ. Тус бэйэм ону өйдөөбөппүн. Ол иһин аспыт сыллаабы оройуон хаһыатын хаһыстам. Кырдык, И.А. Васильев эпшитин курдук, Борис Николаевич 2015 сэл от ыйын 15 күнүгэр оройуон хаһыатыгар “Планеркаттан иһитиннэри” диэн бастакы балаһаҕа, ити собуот дьылбатын туһунан иһитиннэри онгорбута баар эбит. Оттон быһа тардан аҕалабын: “Өрөспүүбүлүкэтээби Инвестиционной хампаанньа (РИК) иһинэн улахан холдинг тэрилиннэ. Холдингга “Вилойавтодор” тэрилтэни кытта “Хангалас суоллара” уонна “Амма-автодор” тэрилтэлэр холбоһтулар. Салайааччынан биһиги биер дойдутаахпыт, Ньурба Өгөлдөбүтүтүн төрүттээх Ариан Калинович Сидоров ананна. Бу холбоһук холдинг быйыл бастакы 180 мөл. солк. суумалаах бөдөн бырайыагы кыайан Нам улууһугар үлэлиир буолла. Ньурба оройуона быйылгы (ити 2015 сылы этэр) бүддьүөппүт аччаан турарын бары билэбит, быһаара сатаабаппын - манна турар мобильнай асфальт собуотун бу да сылга, кэлэр да сылга туһаҕа таһаарар кыахпыт суох. Ол иһин бу собуоту санга тэриллибит холдингга 1 сэл болдохтоон арендага биэрэргэ быһаардыбыт. Манна сүрүн ирдэбилинэн, аренда төлөбүрүн таһынан кэлэр сылтан (2016 с-тан - ааптар бэлиэтэһинэ) саҕалаан Ньурба куоракка 10-15 км. кытаанах бүүрүһүннээх суолу онгорго холдинг салалтатын кытары собулэстибит. 1 км. асфальт суолу онорууга 30 мөл. солк. буолар, онтон 10-15 км онорууга улахан үп наада. Бачча харчыны тутатына ууран биэрэр оройуонга бэрт уустук буоларын өйдөөн, улууһугар утары баран, холдинг салайааччыта А.К. Сидоров 5 сылга тыыран төлүүрбүтүн собулэстэ. Бу күннэргэ собулэһи дуогабары илии баттаһыта буолуо, асфальт собуотун сүрүн үлэ ыытар сирдэригэр Нам улууһугар демонтажтаан илдьэн туруорсуохтара. Үлэ кээмэйин бүтэрдэхтэринэ собуот төттөрү Ньурбаҕа кэлэн куорат уулуссаларын асфаллааһынга туттулдуо.

Баһылыкпыт Борис Николаевич иһитиннэриитин кылгас ис хоһоону итинник эбит. Дьэ, уонна аҕааччылар бэйэбит сыаналаан.

Манна мин биери бэлиэтээн ааһабын. Ол курдук, Борис Николаевич быһаарбытынан салайтарар буоллаха, 2015 сэл от ыйыгар аренда дуогабара түһэрсиллибит эбит. Ол дуогабары миэхэ булан биэрбэтэхтэрэ интэриһиргэтэр. Борис Николаевич бэйэтин кытары илдьэ барбатаҕа чуолкай. Бэйэтэ кэллэбинэ маны киһи быһаарыан наада. Оттон быйылгы дуогабар бу дьыл балаһан ыйын 19 күнүгэр онгоһуллубут, ону кытары толору билсипитим. Аспыт сыллаабы дуогабары кытары билсэ сатырым диэн, дуогабар ис хоһоонун ааһан билээри, ол улахан суолталаах суруйар киһиэхэ.

Борис Николаевич быһаарбытынан, 1 сэл болдоххо арендага уонна үлэ кээмэйин бүтэрдэхтэринэ Ньурбаҕа кэлэн уулуссалары асфаллааһынга туттулдуо диэннээх. Манна эмиз боппуруос үөскээн тахсар, ол 1 сэл болдоххо ханнык кэмтэн аабылларый илии баттаспыт күнүттэн дуу? Холубура, аспыт сэл от ыйыттан 1 сэл аабыллар буоллабына, биһиэхэ атырдыах ыйыттан үлэлээн барыахтааҕа диэбин. Урут үлэлээн аспыт баһылык В.М. Прокопьев кыһаллан-мүһөллөн ажалтарбыт 40-тан тахса мөлүйүөн сыаналаах оройуон сүрүн баайа биер киһи футбол мээчигин курдук тэбиэли

сылдыра төһө сөптөөбү? Тоҕо иннэ диэбиний? Мин оройуон Сэбиэтин бэрэстээтэлэ С.И. Евсеевтен былырын: “Ити собуоту эһигини кытары собулэһиннэри биэрбитэ дуо?” диэн ыйыппыппар киһи: “Суох, собулэһиннэрбэтэбэ”, - диэбиттээх.

Аны ити собуот “дорубуйатын” туругун ыйыталаһа сылдыбыттаахпын, ону биер “билэбин” диер киһи “Нам сэлэһиннэри уулуссаларын онгорбута” диэбиттээх, ол төһө собуон чуолкай билбэтэбин даҕаны аҕыным.

Аны иккис түгэн, мин үөһэ суруйбутум курдук бу күннэргэ куорат баһылыга А.М. Иннокентьевы кытары кэспэппитим. Онно, киһи быйыл күһүн Дьокуускайтан сири-нэн айаннаан истэбинэ Үөһэ Бүлүүгэ суол онгору сылдыр Ньурба уолаттара тохтоон кэспэппиттэр уонна Ньурбалар собуоттара алдыан турарын кэспэбиттэр. Тэриилтэ бэйэтин собуотун “дорубуйатын” туруга мөлтөөбүт курдук. Дуогабарыгар ыйыллар 5 сэл (2021 с.) диэри инбэлиит буолан производствоһун тохтуура дуу диэн сэрэхэдийэн бардым.

Биһиги сорох сырдаттааччыларбыт “сыһпаралара саарбахтар дуу” диербэр тиийэбин. Ол курдук, “Ньурба” хаһыат 15/VII-2015 с №-гэр Ньурба куоракка 4 км. асфальт онгоһулунна диэн суруйбуттар. Оттон өрөспүүбүлүкэ сүрүн “Саха сирэ” хаһыата 17/VII-2015 с. бастакы сирэйигэр “Ньурбалар асфальт тэлгэтэллэр” диэн, техника бөҕө үлэлээн үлэһиттэ сылдыларын хаартыскага көстөр уонна ол анынгар бэрт бөдөн хара сириинэн “ханнык баҕарар куораты асфальт суол кизгэтэр. Улуус киһинэ Ньурба куорат буолуотунан ыла 4 км. асфальт суол онгоһуллубута” - диэннээхтэр. Мин билэрбинэн, Ньурба куорат буолбута сүүрбэһис сылыгар барда дии, ол тухары баара-суоҕа 4 км суол аспаалламыт курдук күөн тутта сырдаппыттарыттан кыбыста санааһым. Тоҕо? Ыаллы сытар улахан дэриэбинэ Үөһэ Бүлүү быйыл сайын 2 км. аспаал суол онгоруохтаахтарын 5 км. онгорбуттарын тэлэбиисэр иһитиннэриэн турар.

Биһиги сырдаттааччыларбыт хантан харбаан ылан 4 км. уулусса аспаалланна диэн киһиргэнэллэрэ өйдөмөт. Чэ, Ст. Васильев уулуссаны В.М. Прокопьев саҕана онгорбуттара, ол устата 1 км. баара дуу, суоҕа дуу?

Оттон Б.Н. Попов бүрүстүөлгэ олоруотунан Комсомольской уулусса аҕаара “сыгыһах” сытар. Кырдык бу уун уулусса, ол аҕаара биэрэстэ буолара дуу, суоҕа дуу? Мөккүтэххитинэ кэмнээн көрүң. Арбаанааччылар, арааһа урут өрдөөбүтэ сэбиэскэй саҕана дуу, сорох уулуссаларын бетонунан бүрүйдэр этилэр. Олору холбоонор 4 км. диэн үлүннэрэн-балыннаран суруйаллар курдук өйдөбүллээхпин. Борис Николаевич планеркага быһаарбытынан, аренда төлөбүрүн таһынан, кэлэр сылтан (ол аата 2016 с-тан) Ньурба куоракка 10-15 км. кытаанах бүүрүһүннээх суолу онгорго холдины кытары собулэспитин суруйбуттара. Ол ханнык кытаанах бүүрүһүнэ чолпу биллибэт курдук өйдөнөр. Кытаанах бүүрүһүн диэн бетон дуу, аспаал дуу? Чуолкай ыйыллыахтаах, кэнники мөккүөр үөскээбэтин курдук этэ. Өскөтүн аспыт сэл (2015 с.) от ыйыгар аренда дуогабарын түһэрситит буоллаахытына, ол сүрүн усулбууйалара хайа сахха кэһиллибиттэр курдук өйдөбүл үөскүүр эбит. Туһааннаах уорганнар онно туох диэн быһаарабыт уонна сыанабыл биэрэбитий? Эпшитин эрэйэ хаалабын.

**Арасыйыа суруналыыстарын
Сойууһун чилиэнэ,
улуус Бочуоттаах киһитэ
Прокопий ВАСИЛЬЕВ.
24.10.2016 г.**

– Сонун –

Аармыйаҕа барааччылары атаарыы

Бу күннэргэ Ньурба улууһугар Аармыйаҕа күһүңгү ыгырыы үлэтэ түмүктэннэ. Быйыл 26 уол Арасыйыа сэбилэниилээх күүстэрин чаастарыгар сулууспалы барарга бэбиэскэ тутан бу ыйга Дьокуускай куоракка аттаныахтара. Ытык иэстэрин толоро барааччылартан үгүстэрэ улуус нэһиликтэрин ыччаттара.

Сулууспалы барааччылары атаарыы үөрүүлээх тэрээһинигэр военком Революй Седалишев, улуус баһылыгын социальнай боппуруостарга солбуйааччы Леонид Ким, Ньурба куорат баһылыга Алексей Иннокентьев, оройуон бэтэрээннэриэн сэбиэтин салайааччыта Ким Васильев, ыччат отделын салайааччыта Моисей Черепанов уонна дыһалта социальнай боппуруостарга кылаабынай исписэлиинин эбээһинэһин толорооччу Светлана Васильева кыттыны ыллылар.

Барар уолаттары алгысчыт А.М. Иннокентьева этэнгэ сулууспалыыларыгар баҕаран ал-

баан, арчылаан туран алгыс тылларын анаата. Маны таһынан быйыл Аармыйа кэксэтигэр сулууспалаан кэлбит үс уол кыттылаах төгүрүк остуол тэрилиннэ. Дембеллэр ыччаттарга аармыйа олоһунан, сулууспалаабыт чаастарын туһунан кэспэтилэр, араас туһалаах сүбэлэри-соргулары биэрдилэр уонна ой-санаа өттүнэн сулууспалыырга толору бэлэмнээх, ыарахаттаран чаҕыйан турбат саллааттар буолун, төрөөбүт улуускут, республикабыт аатын түһэн биэримэн диэн эттилэр.

**“Ньурба оройуона” МО
пресс-сулууспата.**

– Түмсүүлэргэ –

Кэнчээри ыччаппыт туһугар

Хас биридди киһи кырдыар сааһыгар уопастыбаттан тэйэн, дьэ түүрт эркинин манаан хаалбатын туһугар нэһиликтэргэ араас тэрээһиннэри ыыталлар, көлөнөлэри сомоҕолууллар. Аҕам саастаах дьоннорго хабыс сыйыһаһабы, болҕомто уурбат буолуу, туоратын - бэйэ иннин сарбыны (этэнгэ сырыттаха кырдыартан ким да куоппат эбээт), сир-майгы өттүнэн сатарыйы...

“Алаһа” эбээлэр түмсүүлэрэ сааскы былааннамыт үлэбитин олоххо киллэрэн, “Кэнчээри ыччаппыт туһугар” диэн девизкэ олоһуран, үлэбитин саҕалаары 20 буолан оскуолаҕа муһунубут. Тула олонор, дириктэр Охлопкова Ирина Ивановналарын сыллаабы былааннамытын торумнаһан, нэдиэлэбэ биердэ мустарга, оҕолорго курууокутары, маастар-кылаастары ыытарга сүбэлэстибит. Наада буоллабына кылаас чаастарга сүбэ-ама биэрэр эбээлэр эмиз бааллар. Маны таһынан, оҕолорбут, сиэннэрбит үөрэнэр тэрилтэлэрэ агрооскуола буоларын быһыытынан, сүөһү-сылгы бородуускуйатыттан араас онгоһуктары тигэргэ сорукутанныбыт. Аныгы кэмгэ киһи илиитинэн тутан-хабан онгорбута ордук күндүргэнэр, сыаналанар. Уопсай онгоһуктарытын оскуолабытыгар бэлэһитэ, сорботун түмсүүбүт быыстапкагыгар, өйдөбүннүк буоларын курдук хаалларыах буоллубут. Оҕолорбут, сиэннэрбит кэлин ийэ, эбэ буоллахтарына көрө-истэ сылдылларын курдук. Түмсүүгэ кэлбит эйэ-бэс эбээлэрбит бары да кэриэтэ талба талааннаахтар, уран тарбахтаахтар: Иванова Ульяна Петровна, салайааччыбыт, уруһуйдуу бэрдэ, иистэннээн даҕаны. Саа-

май кырдыаһас көхтөөх эбэбит Васильева Мария Васильевна 83 сааһыгар да сырыттар чаппараак, таңас арааһын тигэр. Степанова Розалия Николаевна, бэтэрээн учуутал, иискэ-ууска барытыгар сатабыллаах, элбэх маастар кылааһы ыыппыта. Иванова Ольга Ильинична, сизлинэн араас онгоһуктары онгорор, баайар-иистэнэр. Афанасьева Лариса Ильинична, ийһэ-онгоһуга барыта уурбут-туппук курдук, нарын-намчы. Кононова Мария Иннокентьевна тикпит илин кэбиһэрэ, таңастара көрөөхтөн кэрэлэр. Тартакина Марфа Петровна эмиз сиэннэриэн сахалыы таңастарын, унтууларын уустуга суох бэйэтэ тигэн кэбиһэр. Кононова Алевтина Афанасьева сатаабата диэн суох, иистэнэриэн таһынан мас онгоһугу бэйэтэ уһанын сөп. Непомнящая Анна Александровна баайыга-быһапкаҕа олус дьобурдаах. Филиппова Оксана Николаевна, иискэ сыстаҕас, үгүлүгү-кээнчэни ааһан иһэн тигэр, асчыт бэрдэ. Саввинова Валентина Платоновна, оҕуруонан онгоһуга олус тупсаҕай. Саамай эдэр эбээбит Васильева Виктория Васильевна хомоҕой хоһоонһут, сиэннэригэр эмиз таңас-сап тигэр. Эбээлэрбит барахсаттар сатабылларын кэнчээри, ыччака хаалларыабы үлэлииргэ-хамсыырга, үтүө дьыаланы үйэтитэргэ өрүү буоларын курдук курууок бэлэмнэр Эбээлэргэ бараммат баайы, ол аата элбэх сиэни, хос сиэни, чиргэл тиит курдук чэгиэн доруобуйаны. Дьолу-соргуну баҕарыаһын! Хомолто холбоспонтун, ыарыы ыалласпатын!

**Н. АФАНАСЬЕВА,
социальной үлэһит,
“Алаһа” түмсүү чилиэнэ.**

Дойдуну киһи киэргэтэр.
Киһитэ суох сир дьүдэйэр.
Семен Данилов.

Былыр, XVIII үйэбэ, ыраах Тобольскай губерниаттан Иван Кочнев дьон булдуна дьарыктанар киһи Бүлүү Эбэ сүннүгэр Хочо улуунун Хадан нэһилиэгэр (билигин Сунтаар улууһа) кэлэн олохсуйар. Кини кыра үөрэхтээх буолан нэһилиэгэр араас дьыаланы куолуну кумаабыга тигэр эбит, ол иһин олохтоохтор убаастаан "Уус суруксут" дьэн ааттабыттар. Бу Иван Кочневтан хас да көлүнэ тухары халын аймах урукку ыраахтаабылаах Арасыйа, кэлин ССРС өрөспүүбүлүкэлэринэн уонна киэн Сахабыт сирин устун тарбанан элбэх үгө, холбур буолар, киэн туттар ычат үүнэн тахсыбыта, тахсыахтара да турда.

Биһиги улууска Иван Кочнев сыдыаннара Куочайга, Мэнгэ-дэьккэ олохтооттар, үлэлээбиттэр эбит.

80-с сыллар сагаларыгар музейбыт дириэктэрэ К.Д. Уткин Иван Кочнев бэйэс көлүнэ хос сиэннэрин кытта: СГУ профессорын Тамара Парфеньевна Самсонованы уонна Саха АССР нэһилиэнньэтин бытовой хааччыытын миниистиринэн үлэлээбит Михаил Пантелеймонович Кочнев кытта билсэрэ, сибээстэһэрэ, истин, иһирэх сыһыаннаахтара, музейбытын кэлэн көрөн, астынан барбыттар. Музейга харалла сытар Т.П. Самсонова Ксенофонт Дмитриевич аатыгар ыһытты суругар бу курдук этилэр: "... собранные и очень хорошо оформленные материалы музея являются средством воспитания юношества в духе дружбы народов, интернационализма, гражданственности. Желая успеха в самом трудном деле - в воспитании у молодежи высоких идейно-политических и нравственных качеств... Я отправляю материалы о родителем и, вообще, о нашей семье. 12 апреля 1983 г.". Т.П. Самсонова уонна М.П. Кочнев ыһытты матырыйалларын билиһиннэриэхпин баҕарабын.

Дамьян (Дамиан) Афанасьевич Кочнев XIX үйэ бүтүүтэ - XX үйэ сагаларыгар Сахабыт сирин уонна Забайкалье юрист идэлээх государственнай чиновник, общественной деятель, ону сэргэ сахалар төрүттэрин, кинилэр материалнай культураларын чинчийээччи уонна тылбаасчыт быһытынан биллэрэ. Кини Т.П. Самсонова ийэтинэн элгэ Евмений Афанасьевич Кочнев биригэр төрөөбүт быраата. Музей фондугар харалла сытар учуутал Пантелеймон Иннокентьевич Кочнев ахтытыгар Дамьян Афанасьевич 1870-1919 сс. олохтоот, үлэлээбит дьэн суруллар. Дамьян Кочнев Дьокуускайдаагы духовнай семинарияны туйгунук үөрэнэн бүтэрибитин кээнэ 1893 с. Дьокуускайдаагы Епархия кинини, сахалы билэр биригэр бастын семинаристардан биридэстэрин, Казань куоракка церковнай уонна таһара сибэтиэй кинигэлэрин бөрүбүтүтэ, корректуралата ытар. Кыра сааһыттан сахалары кытта алтынан улааппыт буолан Дамьян Афанасьевичка саха тыла төрөөбүт тылын кэриэтэ этэ. Ол сааһаабы олохтотуунан олохтоох нууччалар бары сахалы биллэрэ. Ол туоһунан биригэр маннь холбору аҕааһаан баҕарабын. Журналист, улуус Бочуоттаах олохтооҕо Ф.Г. Петрова хомуйбут оройуоммут Бэчээтин историятын музейын матырыйалларын сэнэннит, сир түннүгэ А.Н. Иннокентьев (Антоновка с.) уонна Маар оскуолатын бастакы дириэктэрэ, кэлин ТЛИНЧИ (билигин ГЧИ) научнай үлэнигэ И.И. Барашков "Түөлбэ түһүлгэтигэр" (1990 с.) ыстатыйаларыгар: "Павлов И.П.-Добойук уола арыытала Айыы Тайык сайылыгар кизээнгиним сүтэн, күн күөрэйэй ойуор диэри үнүкү тылын этэрин үөрэ-дүөрө түһэрсэллэрэ: ...

Кочнев Дамьян Афанасьевич.

Кочнев-Тонус атыһыт (Аммосовка дэриэбинэ), олохтоох нуучча киһитэ, кинигэ (Добойук уолугар) уһуйуллубут туйгун тоһукут, эсер "Очерки юридического быта якутов" кинигэ ааптара Кочнев Д.А. быраата, - дьэн суруллубут. Сибэтиэй кинигэлэри корректуралааһыны сэргэ сахалы учуобуннуктары суруйууга Д.А. Кочнев Халыматтан төрүттээх Василий Тимофеевич Оконешниковы - Иеромонах Алексий (1904 с. Япония хараабылларын кытта сэригэ тимирбит "Рюрик" крейсер аҕабыта) кытта биригэр үлэлээбитэ.

Казань куоракка Дамьян Кочнев университет юридической факультетыгар үөрэнэ кириэр. Устудьуоннуур сылларыгар кини аата университет научнай эйгэтигэр киэнник билибитэ. Ол курдук кини "Очерки юридического быта якутов" дьэн курсовой үлэ "Известия Общества археологии, истории и этнографии" дьэн научнай хомурунньука 1899 с. 177 страницалаах кинигэ буолан бэчээттэммитэ. Бу үлэтигэр Д. Кочнев сахаларга "аҕа уһун суута" (родовой суд), "дэник" (посланец суда, приводящий на разбирательство враждующие стороны, свидетели), "кэрэһит" (активный свидетель, излагающий перед судом суть дела по своей инициативе), "туоһу" (пассивный свидетель, его, обычно, призывали стороны, ведущие тяжбу), "куолуһу" (знают права, нечто вроде адвокатуры, получающий вознаграждение со стороны, интересы которой защищает на суде) дьэн юридической өйдөбүлэр бааларын билиһиннэрибитэ.

Д. Кочнев саха норуотун төрдүн, хантан силэс тардарын туһунан бэйэтигэр туспа гипотезалааҕа. Ол курдук кини сахалар Байкал таһыттан төрүттээхтэр дьэн барыллааһын күүһүн сүтэрэн, кинилэр (төрүттэригэр) онно быстах эр кэмгэ таарыйан ааспыттар, сахалар ураанхайдартан - соеттары уонна уйгурдары кытта этногенетической сибээстээхтэр дьэн көрүүлээбэ. Билэр этнограф Г.В. Ксенофонов "Ураанхай сахалар" 1 томугар чинчийээччилэр И. Идес, Ф. Страленберг, Г. Миллер, В. Серошевский, В. Иохельсон уо.д.а. теорияларын кытта Д.А. Кочнев ураты көрүүтүгэр тохтоон, ырытан ааспытта элбэти этэр.

Ону сэргэ Дамьян Афанасьевич "Погребальные обряды якутов, существующие в настоящее время в Вилюйском округе Якутской области" ("Якутские Епархиальные Ведомости" хаһыат, 1894 с.), "Русская община в Вилюйском округе Якутской области" ("Известия Общества археологии, истории и этнографии", 1900 с.) дьэн үлэлэрэ бэчээттэммиттэрэ уонна "Кочнев Д.А. и исследования Якутской области" ("Народная свобода" №2, 1917 с.) ааптара биллибэт үлэ; Стуков Е.Д. "К вопросу о транскрипции и перелогах на якутский язык священных и богослужебных книг" ("Якутские Епархиальные Ведомости", 1898 с.) дьэн матырыйаала Д.А. Кочнев туһунан Национальной библиотека Исторической записки булан ааһааха, билсиэххэ сөп.

Үөрэбин бүтэрэн Д.А. Кочнев Иркутскайдаагы судебнай пала-

КОЧНЁВТАР

тафа присяжной поверенной көмөлөөччүтүнэн, мировой судьянан үлэлиир.

1907 с. Д.А. Кочнев Забайкальской кыраайтан Государственной Дума 2-ис ыңгырылаах муннабар депутатынан талыллыбыта уонна Санкт-Петербург куоракка Таврической дьбарыаска олуннуу 20-тэн - бэс ыйын 3 чыһылатыгар дылы быбардаммыт 518 депутаты кытта Правительство киллэрэр сокуоннарын көрүүгэ кыттыбыта (250 сокуон кирибиттэн 26-тын көрбүтүгэр, 20-тин ылбыттар, бюджет сорох чааһын көрбүтүгэр. Ону сэргэ депутаттар бэйэлэрэ эти киллэрэн 3 сокуону ылбыттар). 2-ис Государственной Думаны император Николай II былааска утары турар оппозиционной санаалаах, радикальной көрүүлээх депутаттар элбэхтэринэн Думаны ыспыта, ол иһин кинилэр биригэр эрэ сессияга мустан 103 хонук үлэлээбиттэрэ. Онон Саха сирингэр төрөөбүт, сахалы сангар, ааҕар-суруйар биригэр дойдулаахпыт Д.А. Кочнев 2-ис Государственной Думага депутатынан талылла сылдыбыт эбит.

1917 с. Д.А. Кочнев кадеттар партияларын аатыттан Бүтүн Арасыйатаагы Учредительнай муннааха Саха сириттэн кандидатынан тура сылдыбыта. Учредительнай муннаах Бириэмнэй правительство бэрэстэбиитлээх уоргана буолуохтаах этэ. Быбарынан талыллыбыт ити муннаах чилиэннэрэ быһык кэмгэ былаас хайа суолунан, хайдах салаллан олохуохтааһын уонна сана конституцияны иилээн-саҕалаан суруйуохтаах этэ. Бу туһунан сиһили учуонай, историк Е.Е. Алексеев "История национального вопроса в РС(Я). Февраль 1917-1941 гг." дьэн кинигэтигэр сиһили билсиэххитин сөп.

Д.А. Кочнев Казань куоракка олон православнай итэбэлгэ сүрэхтэммит французжканы көргөн ылбыт эбит. Кинилэр икки оҕолоохтор этэ: Лидия (1903 с.) уонна Дмитрий (1908 с.).

Лидия Дамьяновна Надежда Евменьевна Самсонова 1971 с. суруйбут суругуттан Д.А. Кочнев оҕолоор, сиэннэрэ туох үлэнигэр буолбуттарын биллэххэ сөп. Бу суругу музейбытыгар Т.П. Самсонова 2007 с. тиксэрэн турар. Дмитрий Дамьянович Кочнев уһун кэмгэ Фрунзе куоракка (урукку Киргизскэй ССР киин куората) олохтоот, үлэлээбит. Кини ити куоракка республиканскай хаһыакка культура отделын сэбиэдиссэйинэн, онтон кэлин мелiorация хаһаайыстыбатын институтугар экономийынан үлэлээбит. Кэргэнэ Мария радиоҕа оҕолоорго аналаах бэригэр отделыгар редактордаабыт. Кинилэр үс оҕолоохтор эбит: улаханнара Инна Москвага омук тылын үөрэтэр институту бүтэрэн кэлэн Фрунзе куоракка государственнай университетка ньиэмэс тылын преподавателинэн; уоллара Борис Дмитриевич археолог, наука кандидата, Душанбега (Таджикская ССР) олохтоот, үлэлээбит. Онтон кыра кыыстары Марина библиограф идэлээх, кэргэнэ - геолог.

Лидия Дамьяновна бэйэтигэр нуучча тылын уонна литературатын учуутала. Кэргэнэ Федор Григорьевич Ремезов, инженер идэлээх. Соҕото Татьяна дьэн кыыстары Москвага олохтоот, кэргэнэ Сергей Болдырев дьэн суруйааччы, альпинист, айанныт эбит.

1991-1994 сс. музейбытыгар дириэктэрдээбит, комсомол уонна партия салайар уорганнарыгар үлэлээбит Владимир Васильевич Алексеев абаҕатынан, исторической наука доктора Е.Е. Алексеевтыгэр музейга кэлэ сылдыбыттар (кини В.А. Петрова туһунан суруйбут кинигэтин презен-

тациятыгар кэлбит этэ). Егор Егорович биһиги көрдөһүүбүтүнэн бэйэтин кинигэлэрин, хаартыскаларын аҕалан туттарбыта. Ол кэлэ сылдан кылгас кэпсэтиигэ Сахабыт сирин историятыгар бэйэтин бэлиэ суолун хаалларбыт биригэр дойдулаахпыт Д.А. Кочнев олоҕо улаханньк сырдатыллыбакка турарын бэлиэтээбитэ уонна инникитин кини олоһун, үлэтин туһунан кинигэ суруйар былааннааһын кэпсээбитэ. Биһиги кинигэ көмө быһытынан Дамьян Афанасьевич фотопортретин уонна кыһа Лидия Дамьяновна Танятынан түспүт хаартыскаларын копиятын тиксэрбибит. Егор Егорович кинигэ дьэиэтээби библиотекатыгар "Очерки юридического быта якутов" дьэн кинигэ баарын уларсан баран төнүннэрбэтэхтэрин ахтан аһарбыта.

Надежда Евменьевна Самсонова (1901-1981 сс.). Е.А. Кочнев уонна М.И. Попова иккис оҕолоор, Ньурба улуунун Мэнгэ-дэьк нэһилиэгэр төрөөбүт. Аҕата Евмений Афанасьевич Куочай волоньин суруксуга, ааҕарга-суруйарга политссылнайдар үөрөппиттэр. 82 саастааҕар бу орто дойдуттан барбыт. Ийэтэ Мария Ивановна начальнай церковно-приходской оскуолага үөрэммит, нуучча буолан баран төрөөбүт тыһынан аҕыһахтык сангарара дьэн кыһын ахтытыга баар.

Надежда Евменьевна кэргэнинэн Парфений Никитич Самсоновтыгын (ийэтэ Ньурба, Уоттар аҕаларын уһуттан төрүттээх Габышева Марфа Николаевна дьэн эбит) Сунтаар улуунун оскуолаларыгар, онтон Дьокуускай куоракка, Хаптаҕайга (Мэнгэ-Хангалас), Хатаска саха оҕолооругар нуучча тылын үөрөппиттэрэ, элбэх методической пособиелары, учебниктары суруйбуттара. Надежда Евменьевна Саха АССР үтүөлээх учуутала, Ленин уорданын кавалера. Парфений Никитичтыгын 6 оҕолоохтор: Владимир Парфеньевич Александровка дэриэбинэтигэр төрөөбүт, учуонай-космофизик; Тамара Парфеньевна ор сылларга СГУ ИФФ нуучча салаатыгар устудьуоннары үөрөппит учуонай, профессор; Клара Парфеньевна - учуонай-медик. 1974 с. ССРС Верховнай Сэбиэтин IX ыңгырылаах сессиятын депутата. 67 сыл буолан баран Д.А. Кочнев сиэн аймага дойду сокуонун төрүттүүр киин уорганна талыллан доруобуйа харыстабылын уонна соцообеспечение хамыһыһыатыгар үлэлээбитэ (биһиги оройуонтан ити сыл депутатынан авиатор Иванов С.С. талыллыбыта); Александр Парфеньевич - Саха Өрөспүүбүлүкэтин Норуодунай артыһа; Николай Парфеньевич Аҕа дойдуга Улуу сэриитигэр 1942 с. сураҕа суох сүпүтэ уонна Агния Парфеньевна.

1995 с. үлэлээбит Хатас орто оскуолатыгар П.Н. уонна Н.Е. Самсоновтар ааттарын ингэрбиттэрэ.

Иннокентий Евменьевич Кочнев - Самсонова Надежда Евменьевна суруһа (быраата), 1905 с. Маалыкайга төрөөбүт. Кини баай ис хоһоонноох, интэриһинэй олоҕу олон ааспытта. Ол курдук Мальдыбарга комсомол ячейкатын тэрийсипит, 1925 с. бу нэһилиэккэ оскуолага үлэли сылдан ССРС Наукаларын Академиятын Саха сирин кэлимник чинчийэр экспедициятыгар Тамара Александровна Колпакова салайар медико-санитарнай этэрэтигэр көмөлөспүт эбит. Эдэр киһи салгы үөрэх-билии ылаары, идэ баһылаары Иркутскай куоракка тийэн университет устудьуона буолар. 30-с сылларга үөрэбин бүтэрэн Дьокуускайдаагы медицинскэй техникумга преподавателиир, политэкономия предметыгар лекция ааҕар.

Онтон кэргэнинэн, устудьуоннуу сылдан холбоспут инженер-химик идэлээх Александра Андреевна Буровалыгын олохторун Уһук Илини (Дальний Восток) кытта ситимнээбиттэрэ. Иннокентий Евменьевич Халымаҕа (Магадан уобалаһыгар) советскай-партийнай, производственной, общественной үлэлэргэ: холкуостары тэрийээһингэ, көмүс хостоһунун аҕагар тууроаһынга, Сеймчан, Ольскай, Аяномскай оройуоннарга райисполком бэрэссэдээтэлинэн, уу аалын капитанын бастакы көмөлөөччүтүнэн үлэлээбитэ.

1989 с. "Дальневосточный моряк" дьэн хаһыакка "Имя на борту "Иннокентий Кочнев" дьэн ыстатыйа сурулларынан, биһиги биригэр дойдулаахпыт аатын Уһук Илинни муора пароходствотун элбэх сыаллаах (многоцелевой) транспортнай суднотыгар ингэрбиттэр эбит. Судно Япония судаверфигар тангылыбыт 10 хараабылтан биридэстэрэ, 22 киһиттэн турар экипахтаах, икки 40-50 туюнна ыйааһыннаах грузтары көтөрөр кырааннардаах эбит. "Иннокентий Кочнев" судно фрахт ныматынан тас дойдуларга: Сингапур, Бангкок, Австралия порттарыгар таһаҕас таһааһыныгар үлэлиир дьэн суруллубут.

Иннокентий Евменьевич уонна Александра Андреевна иккитэ кыыс оҕону төрөтө сылдыбыттар. Хомойуох иһин, кинилэр кыра, оҕоҕу саастарыгар ылдан уонна муорага тимирэн бу орто дойдуттан күрэммиттэр. Иккиннэригэр, төрөөбүт-үөсээбит дойдутун ахтылларынан, Северина дьэн ааттары ингэрбит эбит.

1913 сыл сайынугар Д.А. Кочнев убайыгар Евмений Афанасьевичтааха Аммосовка дэриэбинэтигэр кэлэ сылдыбыта дьэн учуутал П.И. Кочнев 1972 с. суруйбут ахтытыга баар. Биригэр үтүө күн бырааттылар Михаил Трофимович Кочневтааха ылдытыты кэлбиттэр, кинилэри батыһан 7-8-таах Евмений уола Кеша сүүрэн кэлбит. Остуол тула олон сээрэгэнигэр Дамьян Афанасьевич Госдумага Иркутскай губерниаттан депутатынан талылла сылдыбытын кэпсээбит уонна сибэтигэр докумуон таһааран убай Евменийга аахтараары биэрбитин, кини хараҕа мөлтөөн, дьэиттэн таһаары туран Кешатын сибэтигэр ачыктыгын уктарытын көрдөөн ылан ааҕарыгыммыта - оҕотун сибэтигэр кураанна буолан биэрбит, ачыктыга ара суолга сизп хайааһынан түһэн хаалбыт. Уноуха Евмений уолун мөхпүт, ону Дамьян Афанасьевич күлэ-күлэ: "Оҕо буруйа суох, сизп алдыаммытын эрдэ көрөн-истэн тигэн кэбиһилиэхтээх этэ", - дьэит. Бары күлсүбүттэр. Онон аҕатыттан мөүлүлүбүт, Дамьян Афанасьевичтан көмүскэппит кыра Кеша уол Иннокентий Евменьевич Кочнев буолар.

Геннадий Семенович Донской (1917-1996 сс.). Надежда Евменьевна Самсонова улахан эдьийэ Феодосия Евменьевна дьэн этэ. Кини кэргэнинэн, Бүлүүтүн төрүттээх, Семен Афанасьевич Донскойдуун учуутал идэлээхтэрэ. Хомойуох иһин, кинилэр ол саҕанаагы киэнник тарбаммыт туберкулез ыарыыга хаптаран бу орто дойдуттан күрэммиттэрэ. Улахан уол Кеша 3-тээх этэ, кинини эһэтэ Евмений Афанасьевич итэн улаатыннарбыта. Кэлин Иннокентий Семенович Донской Ньурба, Аллайыаха оройуоннарыгар милицияга үлэлээбитэ, майор званиелаах отставкага тахсан Дьокуускай куоракка олохтоот. Кыра уол Гена Александровка дэриэбинэтигэр төрөөбүтэ. Дьонноро олохтон туорууларыгар 2 саастааҕа, кини аҕатын дьонугар Бүлүү куоратыгар

иитиллибитэ, улаапыта. Педу-чилишени бүтэрэн Кэбээйи, Бүлүү оройуоннарыгар 42 сыл учуу-таллабыта, детдом дириэктэринэн, РОНО сэбиэдиссэйинэн үлэлэбитэ. Аҕа дойду Улуу сэриитин кыттыылааҕа. Бүлүүгэ олохсуйан сэдэх, сыаналаах матырыйааллардаах оройуон норуотун үөрэҕириитин историятын музейын тэрийбитэ, Саха АССР Үтүөлээх учуутала, Н.К. Крупская аатынан мэтээл кавалера. 1997 сылтан ити музей Г.С. Донской аатын сүгэр.

2015 сыллаахха биниги биир дойдулаахпыт төрүттээбит уонна аатын сүгэр түмэлэ Бүтүн Арас-сыыйатааҕы "Александр Невскэй" диэн устуоруйа-литература күрө-бэр кыттан 25 регионтан 50 быра-йыак кирибититтэн 3-үс миэстэ-лээх лауреат буолан киин, эргэ-ийэн суолталаах музейдартан хаалсыбатын, үлэтэ үрдүк таһым-наабын дакаастабыта.

Пантелеймон Иннокентьевич Кочнев (1898-1973 сс.). Саха АССР үтүөлээх учуутала, Ленин уордыанын кавалера. Куочайга Александровка дэриэбинэтигэр төрөөбүтэ. Аҕалара оҕолор кыра саастарыгар олохтон туораан ки-нилэри эһэлэрэ, Ньурбаа биллэр

атыһыт, Михаил Трофимович Кочнев ииппит. Кыра Паана Блюменфельд, Столяровскай диэн политссылнайдарга ааҕар-га-суруйарга үөрэммитин туһунан уола Валерий Пантелеймонович "Саха сирэ" хаһыакка суруйбут этэ. Онтон Бүлүүтээҕи үрдүкү на-чальной оскуоланы, Дьокуускай-дааҕы учуутал семинариятын бү-тэрбитэ. Семинарияба П. Ойунс-кайы, М. Аммосовы, С. Аржако-вы, М. Мегежекскэйи, Ст. Васи-льевы кытта бииргэ үөрэммит эбит. Учуутал идэлээх эдэр киһи Ньурба, Горнай, Нам, кэлин Дьо-куускай аттынааҕы Тулагы Кил-лэм оскуолатыгар тахсыылаах-тык, суолун-иһин хаалларар курдук үлэлээбит. Нууочча тылын уроктарын тэнэ кини оҕолорго эстетическай иитээһини ингэрэр сыалтан художественнай самоде-ятельность куруһуогун уонна но-руодунай инструменнар оркестр-дарын салайара, үлэли үөрэтэр сыалтан пришкольной участкака араас үүнээйилэри ордодолоро. Бары билэрбит курдук, Туймаада хоту өттө, Тулагы-Киллэм турар сирэ-уота историческай, археоло-гическай матырыйаалларын баай, ол да иһин буолуо, Панте-леймон Иннокентьевич оскуола-

ба кыраайы үөрэтэр музейы аһан үлэлэппит, экспонаттарынан ба-йыппыта. 1994 сылтан Тулагы-Киллэм орто оскуолаты П.И. Коч-нев аатын сүгэр.

Улахан уола Михаил Панте-леймонович Кочнев 1928 с. Ам-мосовкага төрөөбүтэ. 1947-1959 сс. комсомолга үлэлээбитэ, бүтэ-һик түөрт сыл Саха сиригэр ычча-тын лидеринан - ЫБСЛКС уоба-ластааҕы кэммитэтин 2-с сэкир-этээринэн талыллыбыта. 1966-1975 сс. - Алдан куоратын горисполко-мун бэрэссэдээтэлинэн, 1975-1983 сс. - эдэр, санга тэриллит Нерюнгри куорат исполкомун бастаҕы бэрэссэдээтэ. Ол кэн-нэ нэһилиэнньэни бытовой хаач-чыйыы миниистиринэн үлэлээ-битэ. Государственной сулууспа бэтэрээнэ, Саха Өрөспүүбүлүкэ-тин Бочуоттаах олохтооҕо (2000 с.) этэ. Иккис уола - Николай Пантелеймонович учуутал. Үһүс уола Валерий Пантелеймонович 1931 с. Өгөлдө нэһилиэгэр тө-рөөбүтэ. Кини сахалартан физи-ческай культуура уонна спорт са-лаатыгар бастаҕы наука доктора, профессор. Улууспут Бочуоттаах олохтооҕо (1999 с.). Дьокуускай куоракка Саха сиригэр спордун историятын төрүттээбитэ уонна

билигин салайан үлэли сылдьар. Төрдүс уола Пантелеймон Панте-леймонович авиатор идэлээх этэ.

Кочнев Николай Иннокен-тьевич (1905-1970 сс.) Аммосовка дэриэбинэтигэр төрөөбүтэ. 1926 с. Бүлүү куоратыгар кылгас кэм-нээх учууталлары бөлэмниир курстарга үөрэнэн оҕолору на-чальной кылаастарга үөрэтэр идэ-ни баһылаабыта уонна Аммосов-ка, Хангалас, Бүлүү Тааһаҕарыгар, Марха, Хорула, Ньурба I №-дээх оскуолатыгар саабыһынан, ди-риэктэринэн, нууочча тылын, ырыа-музыка учууталынан үлэ-лээбитэ. Үлэлээбит сирдэригэр оскуола үөрэнээччилэрин хорун тэрийэн оҕолору музыка кэрэ алыбыгар угуйар эбит. 1932 сыл-тан художественнай самодеятель-ность актыбынай кыттыылааҕа балалайкаҕа, мандолинаҕа вирту-оз оонньооччу. 1964 с. Бүтүн Арас-сыыйатааҕы тыа кулуупта-рын художественнай самодея-тельноһун көрүүтүгэр лауреат үрдүк аатын ылбыта. Николай Иннокентьевич улуспутугар биллэр мелодист, скрипач этэ. Биниги музейытыгар кини оон-ньообут, тутта сылдыбыт скрип-ката, балалайка хараллыыга баар. 2015 с. "Бичик" кинигэ кы-

батыгар бэчээттэнэн тахсыбыт "Саха ырыатын антологията" диэн икки чаастаах хомурууньукка Н.И. Кочнев поэт Архип Абабын-ныскай "Күһүн" диэн хоһоонугар мелодия суруйбута кирибит эбит.

Н.И.Кочнев Саха АССР үтүө-лээх учуутала, "Бочуот Знага" уор-дыан кавалера. I Хангалас орто ос-куолатыгар 2009 с. кини аата ингэ-риллибитэ.

Кочневтар аҕа уустарыттан тардылаах бу үөһө суруллубут дьон Арассыыйа-Хотун уонна Са-хабыт сиригэр араас мунуктарыгар олорубут, үлэлээбит сирдэригэр үөрэҕири, дьон олоҕо тупсары-гар, сайдыытыгар суолталаах кы-лааты киллэрбитэрин бэлиэтээн, убаастаан, махтанан туран кини-лэр ааттарын оскуолатыгар, тү-мэлгэ, муора аалыгар ингэрэн үйэ-типпиттэрэ кинилэргэ дириг ытыктабыл бэлиэтэ буолар. Ки-нилэр сырдык ааттара билингни уонна кэрэбэски көлүнэлэргэ төрөөбүт, силис тардыбыт Ньур-баларын аатын ааттата туруо.

Сардана ЕВСЕЕВА,
Ньурбатааҕы К.Д. Уткин аатынан
Норуоттар доҕордоһуулар музей
фондун кылаабынай хранителэ.
Алтынньы ый, 2016 с.

- Сонун -

Артур Пахомовтыын көрсүһүү

Алтынньы ый 25 к. Антоновкатааҕы "Арчы" дьыиэтигэр Арассыыйа уонна Саха өрөспүүбүлүкэтин үтүөлээх тренера, Октябрьскай нэһилиэк бочуоттаах олохтооҕо Артур Иннокентьевич Пахомовы кытта көрсүһүү буолан ааста.

Көрсүһүүнү иилээн-саҕалаан "Октябрьскай нэһилиэк" муниципальной тэриллии баһылыга Дмитрий Александрович Михайлов ыытта. Көрсүһүүгэ өрөспүүбүлүкэтээҕи специализирован-най оҕо спорт оскуолатын дириэктэрэ Илья Вячеславович Герасимов, Ньурба оройуонун, Октябрьскай нэһилиэк спордун сайдыытыгар олук уурбут киһибит Алексей Софронович Захаров, араас кэмгэ спордунан, буюксанан ды-арыктаммыт дьон, общественной түм-сүүдэр, өрөспүүбүлүкэтээҕи специализи-рованной оҕо спорт оскуолатын иитиллээчилэрэ, Н.Н. Чусовской ааты-нан Антоновка орто оскуолатын үөрэ-нээччилэрэ кыттыны ыллылар.

Артур Иннокентьевич биир дойду-лаахтарыгар бэйэтин үлэтин-хамна-һын, итиллээчилэрин ситиһиилэрин туһунан бэрт холкутук эмиэ да кэп-сириди, эмиэ да сүбэлиирди сүрдээх үчүгэйдик сырдатта. Ол курдук, бу сай-ынгы Олимпийскай оонньуулар тус-тарынан кэпсэнииттэн саҕалаата, Олимпиадага дьон хайдах курдук өрө күүрүүлээхтик, барыта үөрүү-көтүү ар-гыстаах сылдьалларын бэлиэтээн кэп-сээтэ. Арассыыйа сүүмэрдэммит ха-маандатыттан барыта 286 спортсмен 23 араас көрүүнү кыттыбыттар. Артур Иннокентьевич иитиллэччигэ, Европа чемпиона, Аан дойду чемпионатын үрүн көмүс призера Василий Егоров Олимпиадага кыһылаахтык Нико Эрнандеска кыайтарбытын бэлиэтээтэ. Салгыы Саха сирингэр дыахар буюкс-тайн сайдыытын, урукку киниэхэ ды-арыктана сылдыбыт итиллээччилэ-рин, билингни кэм спортсменнарын,

Саха сирингэр, Арассыыйага буюкса сай-дыытын туһунан дьонугар-сэргэтигэр сырдатта. Алексей Софронович Ньурба оройуонугар буюкса сайдыытыгар Ок-тябрьскай нэһилиэк сүнгэн оруолла-тарын бэлиэтээтэ, биллэн турар Артур Иннокентьевич онно оруоллаабын бэ-лиэтээтэ. Салгыы Артур Иннокентье-вич көрсүһүү кыттааччыларын интэ-риэһиригэр боппуруостарыгар эппиэт-тээтэ. Маны таһынан, бэйэлэрин баҕа санааларын, этиилэрин киллэрдилэр, өрөспүүбүлүкэтээҕи специализирован-най оҕо спорт оскуолатын интернат дьыиэтин сэбиэдиссэйэ Егор Нилович Федоров кырдык да сүрдээх сөптөөх этиилэрин киллэрдэ. Ол курдук, биһи-гэр оҕолорбут араас күрэхтэһиилэргэ кытта баралларгыар кыра да буоллар көмөлтө баар буоларыгар нэһилиэк иһинэн фонд курдук тэрийэн күөс-көмө буолуохпутун сөбүн эттэ. Маны таһынан, музей тэрийиэххэ сөп диэн бэйэтин баҕа санаатын эттэ. Бу этии-лэри иилэ хабаан ылан нэһилиэк баһы-лыга эһиһил Ньурба оройуонугар, Ок-тябрьскай нэһилиэккэ буюкса үбүлү-йүн көрсө музей арыллыан сөбүн эттэ.

Бу курдук, нэһилиэкпит биир тумус туттар киһибит Артур Иннокентьевич Пахомовтыын көрсүһүү сүрдээх тэрээ-һиннээхтик ытытылына. Артур Инно-кентьевич бэйэтэ дараны биир дойду-лаахтарын кытта көрсүһөн, ирэ-хоро кэпсэтэн барыбытыгар махтанан, тө-рөөбүт төрүт буоругар кэллэбинэ көбүс-түүн кэнээн, сыннанын, санаттан-са-на күүс ылан барабын диэн эттэ.

Динара АЛЕКСЕЕВА.

- Иһирэх тылынан -

Инники күөһүгэ

Арассыыйа үөрэҕириитин үтүөлээх үлэһитэ, Өрөспүү-бүлүкэ үөрэҕириитин туйгуна Спиридонова Октябрина Константиновна айымньылаахтык үлэлиир, мэлдьи инники күөһүгэ сыл-дьар сэдэх дьонтон биридэс-тэрэ буолар. Кини үөрэҕири салаатыгар 1987 сылтан саҕа-лаан билингни кэмгэ дылы кэнчээри ыччакка чинг би-лиини биэрэр, оҕону иитиигэ араас ньымалары таба туһа-нар, элбэҕи ситиһэр сала-йааччы буола үүннэ.

Октябрина Константи-новна эдэр эрдэбиттэн сала-йар үлэҕэ эриллэн-мукул-лан, буһан-хатан, тэрийэр-көбүлүүр дьоҕура ытык биһи-рэбили ылбыта, Саха АССР Верховнай Сэбиэтин Президи-умун Бочуотунай грамота-нан 1985 сыллаахха наҕараа-даламмыта.

Учуутал айымньылаах үлэтин Ньурба оройуонун ик-кис нүөмэрдээх оскуолатыгар 1987 сыллаахха саҕалаабыта. 1989-2002 сылларга үһүс нүө-мэрдээх оскуолага учууталтан саҕалаан итэр үлэҕэ сала-йааччыга тийэ үүммүтэ-сай-дыбыта. Бэйэтин үлэтин үр-дүктүк баһылаабыт учууталы уонна салайааччыны техни-ческай лицейга 2002 сыллаах-ха үлэҕэ ылбытара. Октябри-на Константиновна лицейга үөрэтэр оҕолоругар элбэх са-наны, билиини-көрүүнү биэр-эр дьонун уратылаах учуутал. Кини оҕолоро араас күрэх-тэр, олимпиадалар призера-ра, кыайыылаахтара: "Инни-кигэ харды", "Будущий дип-ломат", "Тюркский мир".

Ис кирибэх, сэмэй, олус үлэһит Октябрина Констан-тиновна киһи олохторун туха-ры үөрэнэр диэн ирдэбили туһунан араас үрдүк таһым-наах күрэхтэргэ, конферен-цияларга, семинарларга айымньылаахтык кыттар: "Учитель ученических при-заний" номинация кыайы-лааҕа, "Союз пионерских ор-ганизаций - Федерация дет-ских организаций" Бочуоттаах чилиэнэ, Президент Гранын (2012 сыл) ылбыта.

Октябрина Константи-новна түбүктээх үлэтэ үтүө түмүктэрдээх буолара бары-

айымньылаах үлэтигэр өссө үрдүк үрдэллэри, дьыэ кэргэ-нигэр дьолу-соргуну баҕара-быт.

Ньурба куоратын
3 №-дээх оскуолатын
кэлэктиибэ.

Эбэрдэлиибит!

Бу күнүргэ Ньурба куора-тын 3 №-дээх оскуолатын итэр үлэҕэ дириэктэри солбу-йааччыта, Арассыыйа үөрэҕи-риитин үтүөлээх үлэһитэ, Өрөспүүбүлүкэ үөрэҕириитин туйгуна СПИРИДОНОВА Ок-тябрина Константиновна олобун биэр чарылхай кэмэ - Үбүлүөйэ буолар.

Кини айымньылаахтык үлэлиир, мэлдьи инники күөһүгэ сылдьар сэдэх дьонтон бири-дэстэрэ буолар. Кини үөрэҕи-ри салаатыгар 1987 сылтан саҕалаан билингни кэмгэ дылы кэнчээри ыччакка чинг би-лиини биэрэр, оҕону иттиигэ араас ньымалары таба туһанар, эл-бэҕи ситиһэр салайааччы буола үүннэ.

Дьону-сэргэни кытта сы-һыаныгар үрдүк культуураалаах, кими баҕар кытта уопсай тылы булумтуо, көрсүү, ала-маҕай киһитин Октябрина-ны үбүлүөйдээх күнтүгүн ис сү-рэхтэн үөрэн туран эбэрдэли-бит! Барыбытын кытары хара маннайгыттан биэр тылы бу-ла охсон, тула өттүгэр түмэн ил-лээх-эйэлээх кэлэктиибэ са-табыллаахтык салайар эрчим-нээх киһитигэр эбэрдэ бас-тыгын аныыбыт. Үлүскэн үлэн үтүө түмүктэрдээх буолун, үөрүүг өссө үрдэтин, дьыэ кэргэннэр ил-эйэ энэрдэтин!

Ньурба куоратын 3 №-дээх
оскуолатын кэлэктиибэ.

Эбэрдэлиибит!

Н.Н. Чусовской аатынан Антоновка орто оскуолатын биологияга учууталын **ИВАНОВА Вероника Васильевнаны** үөрэн-көтөн туран үбүлүөйгүнэн истинник эбэрдэлиибит. Баҕарабыт Эн олоххор мэлдьи үөрүү эрэ үмүрүүнүригэр, сыр-дык эрэ сьдьаайа турарыгар, кэрэ эрэ кэккэлэһиригэр. Үлэ-бэр өссө үрдүк ситиһиилэри, доруобай буол. Дьол-соргу тос-хойо турдун!

Оскуолаг кэлэктиибэ.